

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ◆ Ο ΠΡΩΤΟΣ ΠΕΙΡΑΣΜΟΣ (Γ.Β.Μ.) 257
- ◆ ΟΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΚΑΤΑ ΤΟ ΠΡΟΣΕΧΕΣ ΜΕΛΛΟΝ (Καθηγ. Χριστοφ. Διακοπούλου) 259
- ◆ ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΕΩΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ Η ΥΠΟ-
ΒΑΘΜΙΣΗ ΤΩΝ ΠΑΝΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΑΞΙΩΝ (Καθηγ. Άθαν. Δ. Τσάκωνα) .. 267
- ◆ ΠΑΙΔΕΙΑ: ΜΕΡΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ (Καθηγ. Χρ. Γιαμβριά) 274
- ◆ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ ΣΤΗ ΣΚΙΑΘΟ (Ποίημα Ζακελίνας Σαραντίδου) 276
- ◆ ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΜΑΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑ (Ήρ. Δημ. Παπαβασιλείου) 277
- ◆ ΟΙ ΟΡΟΙ ΤΟΥ ΗΘΟΥΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ (Δημ. Ν. Παπαθανασοπούλου) 281
- ◆ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ: ΤΑ ΧΕΙΡΟΤΕΡΑ (Πανορμίτη) 283
- ◆ ΣΧΟΛΙΑ (Β. Κ. Σταθάκη) 284
- ◆ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ 285
- ◆ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ (Τομ. Έπικοινωνίας τής Χ.Ε.Ε.) 286

ΕΤΟΣ 71ov

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2008

ΑΡΙΘ. 695

€ 1,20

ΑΠΟ ΤΙΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»
ΜΟΛΙΣ ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Κ. ΣΤΑΘΑΚΗ

**ΙΣΤΟΡΙΚΑ
ΔΟΚΙΜΙΑ**

Η ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΟΝ 20ον ΑΙΩΝΑ

**ΕΚΔΟΣΕΙΣ
«Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»**

Έκδόσεις «Η Δαμασκός»
Καρύτη 14 - 105 61 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 210 3221 283

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

Έτος 71ον

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2008

Άριθ. 695

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΠΕΙΡΑΣΜΟΣ

Είναι δυνατόν στην εποχή μας να μην υποκύψει κανείς στον πειρασμό της ύλης; Πολυπρόσωπος και έλκυστικός ο πειρασμός αυτός απευθύνεται παραπλανητικά σέ όλους. Δεν εξαιρέσει ούτε και αυτόν τον Άρχηγό της πίστεώς μας.

Χαρακτηριστικός ο πρώτος πειρασμός του Κυρίου. Άδίσταχτος ο Πονηρός του στήνει παγίδα. Τόν πλησιάζει στην κατάλληλη στιγμή με πολλή μαεστρία. Τί του ζητάει; Κάτι φυσικό και απαραίτητο. Κάτι που τὸ ἀπαιτεῖ ἡ περισταση.

Πεινασμένος ο Κύριος ὕστερα ἀπὸ νηστεία σαράντα ἡμερῶν αἰσθάνεται ἔντονο τὸ αἶσθημα τῆς πείνας. Εἶναι τόσο φυσικό, ἀφοῦ εἶναι ὄχι μόνο τέλειος Θεός, ἀλλὰ καὶ τέλειος ἄνθρωπος. Τότε ἀκριβῶς τὸν πλησιάζει ὁ Σατανᾶς, γιὰ νὰ τὸν παγιδεύσει. Ὁ κατάλληλος πειρασμός στην κατάλληλη ὥρα. «**Προσελθὼν αὐτῷ ὁ πειράζων εἶπεν· εἰ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, εἰπέ ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται**» (Ματθ. δ' 3). "Ἄν εἶσαι παιδί τοῦ Θεοῦ, πῆς οἱ πέτρες αὐτὲς νὰ γίνουν ψωμιά. Χρησιμοποίησε, δηλαδή, τὴ θαυματουργικὴ σου δύναμη, γιὰ νὰ ικανοποιήσης τὴν πείνα σου.

Ἕπουλη προτροπή. Μιὰ ἀβασάνιστη θεώρηση θὰ ἀμφισβητοῦσε κὰν τὴν ὑπαρξὴ πειρασμοῦ. Μερικοὶ θὰ διέδλεπαν ἐνδιαφέρον, τὴν ικανοποίησι μιᾶς φυσιολογικῆς ἀνάγκης. Ποῦ, λοιπόν, ὑπῆρχε ὁ πειρασμός; Πόσοι ὄχι μόνον θὰ ἀμνήστευαν, ἀλλὰ θὰ χειροκροτοῦσαν τὴν ὑποβολὴ τοῦ Πονηροῦ καὶ θὰ ἔσπευδαν πρόθυμα νὰ τὴν ἀποδεχθοῦν!

Αὐτὴ εἶναι ἡ νοοτροπία τῶν πολλῶν. Στὰ αὐτιά τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου ἡ ἴδια παραπλανητικὴ φωνὴ ἀντιβουίζει. «**Εἰπέ ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται**». Πῆς οἱ λίθοι νὰ γίνουν ἄρτοι, γιὰ νὰ καλύψουν ὄχι τὴ φυσικὴ ἀνάγκη τῆς τροφῆς, ἀλλὰ τὴν ἐκφυλιστικὴ ὀρμὴ τῆς τρυφῆς. Πρόσταξε τὴν ἐπιστήμη καὶ τὴν τεχνικὴ πρόοδο ὄχι νὰ ὑπηρετοῦν, ἀλλὰ νὰ ὑλιστικοποιοῦν τὸν ἄνθρωπο. Πῆς οἱ κάθε εἶδους «λίθοι» νὰ γίνουν «ἄρτοι» -μήπως καὶ θεάματα;- γιὰ νὰ ἀλλάξῃ μορφή ὁ πλανήτης μας καὶ ἡ γῆ νὰ γίνῃ μιὰ σκέτη πλουτοφόρα περιοχὴ, ἓνα ἀπέραντο νομισματοκοπεῖο. «**Εἰπέ...**», ἔστω κι ἂν προκαλῆται οἰκολογικὴ καταστροφή, ἀφανίζονται

τὰ δάση, μολύνεται ἡ ἀτμόσφαιρα, δηλητηριάζονται τὰ ποτάμια καὶ οἱ θάλασσες, μεγαλώνουν οἱ τρόπες τοῦ ὄζοντος.

Εἶναι, τάχα, δύσκολο νὰ ἀντιληφθοῦμε τοὺς τρομεροὺς κινδύνους ποὺ ἐγκυμονεῖ μιὰ τέτοια ὑλιστικὴ νοοτροπία, καταλυτικὴ κάθε πνευματικῆς ἀξίας; Δὲν πρόκειται γιὰ τὶς ὑλικὲς ἀνάγκες, ποὺ παίρνουν τὴ θέση τους στὴν κλίμακα τῶν ἀξιῶν. Θὰ ἦταν οὐτοπιστικὸ νὰ παραβλέψη κανεὶς τὴ χρησιμότητα τῆς τεχνολογίας, ἐφόσον κινῆται σὲ πλαίσια λογικὰ καὶ ὑπηρετικὰ τοῦ ἀνθρώπου.

Δὲν πρόκειται γι' αὐτό. Πρόκειται γιὰ τὸν πειρασμό, ποὺ ὑποβιβάζει καὶ περιορίζει τὴν πείνα τοῦ ἀνθρώπου μόνον στὸν «ἄρτο», ἀποκλειστικὰ στὴν ὕλη. Μιὰ τέτοια νοοτροπία δὲν περιορίζει ἀπλῶς τὴν πείνα τοῦ ἀνθρώπου, περιορίζει καὶ ἀκρωτηριάζει τὸν ἴδιο τὸν ἄνθρωπο. Τὸν βλέπει σὰν σκέτη σάρκα, σὰν οἰκονομικὴ μονάδα, σὰν ἄψυχη μηχανή.

Σκεφθήκαμε τί θὰ εἶναι ὁ αὐριανὸς κόσμος, ἡ αὐριανὴ νέα γενιά, ποὺ θὰ ζήσει καὶ θὰ ἀναπτυχθῆ μέσα σ' ἓνα τέτοιο τοξινωμένο κλίμα, ὅπου τὰ πάντα μετριοῦνται μὲ τὸν ὑλιστικὸ πῆχυ καὶ ζυγίζονται μὲ τὸ στενόψυχο συμφέρον τοῦ ἀτομισμού καὶ τῆς χρησιμοθηρίας; Τί κόσμο θὰ μορφώνη καὶ τί νέους θὰ ἀναδείξη μιὰ ὑλιστικοκρατούμενη κοινωνία, ὅταν *«πανταχοῦ τὰ ἔπαθλα χρήματα ἢ (εἶναι) καὶ ἄνδρες ἐναγεῖς (ἀχρεῖοι) εἰς ζῆλον πρόκεινται»*; ὅπως τόνιζε ὁ ἱερός Χρυσόστομος.

Τί καλὸ μπορεῖ νὰ περιμένη κανεὶς, ὅταν τὰ βραβεῖα καὶ τὰ «πρίμ» εἶναι

μόνον χρηματικὰ καὶ προβάλλονται πρὸς μίμηση οἱ ἀχρεῖοι; Τί νὰ ἐλπίζη κανεὶς ἀπὸ μιὰ κοινωνία, ποὺ ἐξυμνεῖ καὶ ἠρωοποιεῖ τὰ ψευτοεἰδῶλα τῆς ντροπῆς ἢ τὶς κούφιες δεντέτες; Ποιοὶ χαρακτήρες θὰ διαμορφωθοῦν, ὅταν οἱ παροχές εἶναι μόνον ὑλικὲς ἀνέσεις καὶ παραγνωρίζονται τελείως οἱ βαθιὲς πνευματικὲς ἀνάγκες; "Ὅταν περιθωριοποιῆται τὸ πνεῦμα τῆς θουσίας, τῆς αὐταπαρνήσεως, ἡ ἀγάπη, ἡ δικαιοσύνη, ἡ ἀληθινὴ ἐλευθερία;

Ποιὸς μᾶς εἶπε, πὼς ἡ νέα γενιά μᾶς ζητάει μονάχα ὕλη καὶ χυδαιότητα; Μὰ ἂν ἐπαναστατῆ, ἐπαναστατεῖ ἐναντίον ἐνὸς ἄψυχου κατεστημένου, ποὺ ἀρνεῖται νὰ συλλάβῃ τὶς βαθύτερες πνευματικὲς ἐφέσεις καὶ ἀναζητήσεις. Ἀντιδρᾷ ἀκριβῶς γιὰ τὴν ὑποτιμᾶμε καὶ νομίζουμε πὼς τὸ πᾶν γι' αὐτὴν εἶναι ὕλη καὶ μονάχα ὕλη. Μὲ μιὰ τέτοια νοοτροπία δημιουργοῦμε ἓνα κόσμο ἀπρόσωπο, ἄψυχο, παγερό, χωρὶς ἀνώτερα αἰσθήματα. Αὐτὸ εἶναι τὸ τραγικὸ ἐπίτευγμα τοῦ ὑλισμοῦ γιὰ τὴν ἐποχὴ μας.

«Ἡ ἀληθινὴ ἀπειλὴ γιὰ τὸν ἄνθρωπο δὲν εἶναι τὸ πάγωμα τῆς γῆς, ἀλλὰ ἓνας κόσμος παγερός, ἐσωτερικὰ ἀπρόσωπος», ἔγραφε ὁ διάσημος φιλόσοφος καὶ παλαιοντολόγος Teilhard de Chardin. Ἐνα τέτοιο ξέσπασμα δηλώνουν καὶ μερικὰ συνθήματα τῆς νέας γενιᾶς: *«Ὁλος ὁ κόσμος θέλει νὰ ἀναπνεύσῃ καὶ κανένας δὲν μπορεῖ νὰ ἀναπνεύσῃ. Πολλοὶ μᾶς λένε "θὰ ἀναπνεύσετε ἀργότερα"». Καὶ ὅμως οἱ πιὸ πολλοὶ δὲν πεθαίνουν. Γιατί; Διότι εἶναι κιάλας νεκροί»*. Ὁ σύγχρονος κόσμος ἀσφυκτιᾷ μέσα στὴν χλιδὴ καὶ τὸν αἰσθησιασμό, στὴν ὕλη. Πεθαίνει ἀπὸ ἔλλειψη πνευματικοῦ ὀξυγόνου.

Γ.Β.Μ.

ΟΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟ ΠΡΟΣΕΧΕΣ ΜΕΛΛΟΝ*

Ι. Η αύξηση της ζήτησεως τροφίμων διεθνώς και η ανάπτυξη της Γεωργίας - Κτηνοτροφίας - Αλιείας

1. Η αύξηση της ζήτησεως και των τιμών των τροφίμων διεθνώς.

Τελευταία, ως άνεμενετο, ανήλθαν οι τιμές των τροφίμων και ιδιαίτερα των δημητριακών. Η άνοδος αυτή οφείλεται στην ύψηλή ζήτηση τροφίμων, λόγω της γρήγορης ανάπτυξεως, στις περισσότερες των περιπτώσεων, πολυπληθών φτωχών χωρών, όπως: (α) Η Κίνα, ή Ίνδια και χωρών της Νοτιοανατολικής Ασίας, κυρίως ή Ταϊλάνδη, ή Μαλαισία, ή Ινδονησία, ή Σιγκαπούρη, ή Ν. Κορέα και ή Ταϊβάν. (β) Η Ρωσία, όπως και οι συνδεδεμένες μαζί της με χαλαρή Όμοσπονδία τέως χώρες των Σοβιέτ (Αζερμπαϊτζάν, Καζακστάν, Τουρκμενιστάν, Ταζικιστάν, Ούζμπεκιστάν και Κιργιζιστάν). Οι περισσότερες των χωρών αυτών, και με τη βοήθεια και της ήγειας της Ρωσίας, εξελίσσονται σε χώρες παραγωγής και εξαγωγής ενέργειας (πετρελαίου και αερίου). (γ) Οι χώρες της Λατινικής Αμερικής (ορισμένες με ικανοποιητικούς ρυθμούς και άλλες με χαμηλότερους) και τέλος (δ) οι χώρες της Ύποσαχαρίου Αφρικής οι οποίες, δυστυχώς, αναπτύσσονται με χαμηλούς ρυθμούς.

* Ο συντάξας το άρθρον συνεργάσθη και ήλεγξε τας αντίληψεις του με άρμοδιους καθηγητάς του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Η οικονομική ανάπτυξη αυτών των χωρών συνεπάγεται αύξηση του εισοδήματος, που αποτελεί βασικό παράγοντα άνοδου της ζήτησεως κυρίως τροφίμων και γενικά προϊόντων και υπηρεσιών. Η αύξηση της ζήτησεως και της τιμής των δημητριακών, οφείλεται:

(α) Στο γεγονός ότι οι αναπτυσσόμενες φτωχές χώρες ζητούν περισσότερα δημητριακά, που αποτελούν βασική τροφή.

(β) Στο ότι τα δημητριακά αποτελούν βασική πρώτη ύλη για την παραγωγή κρέατος, του οποίου ή ζήτηση αυξάνει στις αναπτυσσόμενες φτωχές χώρες.

(γ) Στην λανθασμένη πολιτική των ΗΠΑ, και άλλων χωρών σύμφωνα με την οποία μεγάλες ποσότητες δημητριακών χρησιμοποιούνται για την πολιτική ενέργειας και

(δ) Στην ξηρασία που έπληξε ορισμένες περιοχές της γης, την καταστροφή έδαφών λόγω όξυνης βροχής και την χρησιμοποίηση γεωργικών εδαφών για την επέκταση πόλεων, την εγκατάσταση βιομηχανιών και την ανάπτυξη του όδικού και σιδηροδρομικού δικτύου.

Σταδιακά θα αναπτύσσεται ή ζήτηση όλων των τροφίμων, όπως των όσπριων, των γαλακτομικών, του κρέατος, των ψαριών, των φρούτων και λαχανικών. Γίνεται συνεπώς αντιληπτό, ότι ή αύξηση της τιμής και της ζήτησεως τροφίμων διεθνώς, προσφέρει δυνατότητες στην Ελλάδα ανα-

πτύξεως τῆς παραγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς τροφίμων, συναγωνισίμων ἀπὸ ἀπόψεως ποιότητος καὶ τιμῆς.

2. Προϊόντα τὰ ὁποῖα μπορεῖ ἡ Ἑλλάδα νὰ παράγει καὶ νὰ ἐξάγει συναγωνίσιμα, κατὰ κλάδο: Γεωργία - Κτηνοτροφία - Ἀλιεία

Α. Γεωργία

(α) Λαχανικά, βιολογικὰ ἢ κοινὰ, σὲ μεγάλες ποσότητες, φρέσκα, στὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἔνωση, στὴ Ρωσία καὶ στὶς χῶρες τῆς Μέσης Ἀνατολῆς, κυρίως τοῦ Περσικοῦ Κόλπου καὶ κατεψυγμένα, κονσερβοποιημένα ἢ διατηρούμενα σὲ ἄλμη καὶ ξίδι, σὲ ὅλες τὶς ἀναπτυσσόμενες χῶρες τοῦ κόσμου.

Ἡ καλλιέργεια λαχανικῶν μπορεῖ ν' ἀποδώσει πολλαπλάσιο εἰσόδημα στὸν γεωργό, διότι ὁ ἴδιος χῶρος, κατάλληλα λιπαινόμενος, μπορεῖ νὰ ἀποφέρει τρεῖς ἢ τέσσερις ἐσοδεῖες τὸν χρόνο.

Στὶς ὄρεινές ἢ νησιωτικὲς περιοχές, ποὺ οἱ καλλιεργούμενες ἐκτάσεις εἶναι σχετικὰ μικρές, μπορεῖ ν' ἀναπτυχθεῖ ἡ βιολογικὴ καλλιέργεια λαχανικῶν, μὲ τὴ συνεχὴ βελτίωση τοῦ ἐδάφους μὲ τὸν ἐνταφιασμὸ ἀχρίων χόρτων (ποὺ δὲν χρησιμοποιοῦνται ὡς κτηνοτροφία γιὰ τὴν παραγωγή χούμους). Ἐὰν ἡ βιολογικὴ καλλιέργεια συνδυασθεῖ μὲ ἐσταυλισμένη κτηνοτροφία ἀγελάδων, αἰγοπροβάτων ἢ μὲ χοιροτροφία ἢ πτηνοτροφία, τότε ἡ κοπρία τῶν ζώων βοηθᾷ στὴν εὐφορία τῆς γῆς. Εἶναι γνωστὸ ὅτι ἡ τιμὴ τῶν βιολογικῶν προϊόντων στὸ ἐξωτερικὸ εἶναι ὑψηλότερη τῶν κοινῶν. Ἐὰν μάλιστα στὶς ὄρεινές καὶ νησιωτικὲς περιοχές ἀναπτυχθεῖ ὁ Ἀγροτουρισμὸς, χειμερινὸς καὶ καλοκαιρινός, μὲ ὑγιεινὴ μεσογειακὴ διατροφή, τότε τὸ εἰσόδημα τῶν γεωργοκτηνοτρόφων, ἀλλὰ καὶ τῶν κατοίκων τῆς ὑπαίθρου, θὰ αὐξηθεῖ σὲ πολὺ ἰκανοποιητικὰ ἐπίπεδα.

Ἡ καλλιέργεια λαχανικῶν σὲ πεδιάδες,

μπορεῖ ν' ἀναπτυχθεῖ μὲ μαζικὴ καλλιέργεια συνεταιριστικὰ μεγάλων ἐκτάσεων, τριῶν ἢ καὶ τεσσάρων λαχανικῶν ἀλληλοδιαδόχως, ὅπως καρότου, μαρουλιοῦ, πιπεριάς, ντομάτας (βιομηχανικῆς), ὅπως στὴ Νότιο Ἰταλία καὶ παλαιότερα στὴν Κοπαΐδα. Ἐνα μέτωπο τρακτὲρ ὀργώνει, σὲ ἀπόσταση, ἓνα δεύτερο μέτωπο ἐλκυστήρων λιπαινέει καὶ γενικὰ προετοιμάζει τὴν φύτευση ἢ τὴν σπορὰ καὶ ἓνα τρίτο φυτεῖ ἢ σπείρει. Ὅλα αὐτὰ τὰ τρακτὲρ ἐργάζονται ἀπὸ τὴν αὐγὴ ἕως καὶ τὴ δύση καὶ δὲν ἐπιστρέφουν. Ἄλλα τρακτὲρ μεταφέρουν προσωπικὸ καὶ ἐφόδια. Ἔτσι, μειώνεται οὐσιαστικὰ τὸ κόστος καὶ ὁ χρόνος σπορᾶς ἢ φύτευσης.

Σὲ πεδινές ἐκτάσεις, κατὰ προτίμηση μὴ εὐφορες, εἶναι δυνατόν νὰ καλλιεργηθοῦν κατὰ τοὺς χειμερινούς μῆνες καλοκαιρινὰ λαχανικά, σὲ σύγχρονα θερμοκήπια, ὅπως ντομάτες, πιπεριές, μελιτζάνες, ἀγγούρια κ.λ.π. Ἡ παραγωγικότητα τῶν συγχρόνων θερμοκηπίων εἶναι ὑψηλὴ. Ἐνα στρέμμα συγχρόνου θερμοκηπίου ἀποδίδει 80 τόννους ντομάτας ἐτησίως, ἔναντι 20 τόννων ἀνὰ στρέμμα ποὺ ἀποδίδουν τὰ θερμοκήπια τῆς Κρήτης. Τὸ ἔδαφος δὲν χρησιμοποιεῖται, ἔτσι εἶναι δυνατόν νὰ χρησιμοποιηθοῦν καὶ ἄγρονα ἐδάφη. Γιὰ τὴν παραγωγή χρησιμοποιεῖται τὸ νερὸ τῆς βροχῆς ἀπὸ τὴ στέγη τοῦ θερμοκηπίου. Τὰ σύγχρονα θερμοκήπια εἶναι πλήρως αὐτοματοποιημένα καὶ δὲν ἐπιτρέπουν τὴν εἰσοδο ἀσθενῶν. Ἐὰν παρουσιασθεῖ ἀσθένεια, αὐτὴ καταπολεμᾶται μὲ ὠφέλιμα ἔντομα ἢ μὲ ψεκασμὸ στὴν περίπτωσι ποὺ ἡ ἀσθένεια δὲν θεραπεύεται ἄλλως.

Ὅλα τὰ παραγόμενα λαχανικά, μὲ ὁποιοδήποτε τρόπο, πρέπει νὰ τυποιοῦνται καὶ νὰ συσκευάζονται μὲ σύγχρονα μέσα. Ἡ χώρα μας ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ συναγωνισθεῖ ἐπιτυχῶς τὰ θερμοκήπια τῶν βορειοευρωπαϊκῶν χωρῶν, διό-

τι:

– Τὸ μεγαλύτερο κόστος παραγωγῆς ἀποτελεῖ αὐτὸ τῆς θέρμανσης. Τὰ θερμοκήπια ἀπὸ τὸν Κορινθιακὸ Κόλπο καὶ νοτιότερα δὲν θὰ ἔχουν ἀνάγκη θέρμανσης.

– Τὰ θερμοκήπια βορειότερα τοῦ Κορινθιακοῦ θὰ λειτουργοῦν μὲ οὐσιαστικὰ λιγότερο κόστος θέρμανσης, ἔναντι τῶν ἀντίστοιχων τῆς Βορείου Εὐρώπης, λόγω σχετικὰ ὑψηλότερων θερμοκρασιῶν τῆς ἀτμόσφαιρας καὶ μεγαλύτερας ἡμέρας κατὰ τοὺς χειμερινούς μῆνες, καὶ

– Διότι πολλὰ ποὺ θὰ ἰδρυθοῦν πλησίον θερμῶν πηγῶν, θὰ ἔχουν τὴν δυνατότητα νὰ χρησιμοποιοῦν τὰ θερμὰ πηγαία ὕδατα γιὰ θέρμανση.

– Τέλος τὰ Ἑλληνικὰ προϊόντα θὰ εἶναι πρὸ εὐγενεστα, λόγω μεγαλύτερης ἡλιοφάνειας.

Τὰ θερμοκήπια παραγωγῆς καλοκαιρινῶν λαχανικῶν, κατὰ τὸν χειμῶνα θὰ συμβάλλουν οὐσιαστικὰ στὴν αὐξηση τοῦ εἰσοδήματος καὶ τὴν συγκράτηση τοῦ πληθυσμοῦ στὴν ὑπαιθρο χώρα, διότι θὰ ἀναπτυχθοῦν:

– Ἐπιχειρήσεις παραγωγῆς χρησίμων μερῶν οἰκοδομῆς θερμοκηπίων καὶ συσκευαστηρίων.

– Ἐμποροὶ εἰσαγωγῆς μηχανημάτων καὶ αὐτοματισμῶν θερμοκηπίων καὶ συσκευαστηρίων.

– Ἐπαγγελματίες ὑδραυλικοί, ἠλεκτρολόγοι, ἠλεκτρονικοὶ καὶ μηχανοτεχνίτες, γιὰ τὴν κατασκευὴ καὶ συντήρηση τοῦ ἐξοπλισμοῦ θερμοκηπίων καὶ συσκευαστηρίων.

– Ἐργαστήρια παραγωγῆς ὠφελίμων ἐντόμων, τὰ ὁποῖα θὰ χρησιμοποιηθοῦν ὄχι μόνον στὰ θερμοκήπια, ἀλλὰ καὶ στὶς ὑπαιθριες καλλιέργειες λαχανικῶν.

– Βιομηχανίες συνθέσεως καταλλήλων λιπασμάτων γιὰ κάθε εἶδος λαχανικῶν.

– Ἐπιχειρήσεις παραγωγῆς συγχρόνων

μέσων συσκευασίας φρέσκων ὄπως καὶ παραγωγῆς κατεψυγμένων, κονσερβοποιημένων καὶ διατηρουμένων ἐντὸς ἄλλης λαχανικῶν (πιπεριές, ἀγγινάρες κ.λ.π.).

– Μεταφορεῖς κ.λ.π.

Πρέπει νὰ σημειωθεῖ τὸ εὐχάριστο γεγονός ὅτι ἤδη ἰδρύθηκε τὸ πρῶτο σύγχρονο θερμοκήπιο παραγωγῆς λαχανικῶν στὴν Ἀλεξάνδρεια Ἡμαθίας. Τὰ προβλεπόμενα καλὰ ἀποτελέσματα τῆς λειτουργίας του, θὰ προκαλέσει τὴν συνεχῶς ἐπιταχυνόμενη ἀνάπτυξη τῶν συγχρόνων μεγάλων θερμοκηπίων λαχανικῶν.

(β) Δημητριακὰ

Ἡ ἐντατικὴ καλλιέργεια δημητριακῶν (σίτου ἰδία σκληροῦ⁽¹⁾, ἀραβοσίτου, κριθαριοῦ, καὶ βρώμης), εἶναι ἀναπτυγμένη στὴν Ἑλλάδα. Ἡ πατρίδα μας ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ παράγει συναγωνίσιμα διεθνῶς δημητριακοὺς καρπούς, ἰδιαίτερα ἂν οἱ γεωργοὶ συνεργασθοῦν γιὰ τὴν μαζικὴ παραγωγή τους, κατὰ τὸν τρόπο ποὺ ἀνεφέρθη γιὰ τὴν παραγωγή λαχανικῶν.

(γ) Ἐλιές καὶ Λάδι

Τὰ καλλιεργούμενα ἐλαιόδενδρα γιὰ τὴν παραγωγή βρωσίμων ἐλαιῶν, παλαιότερα ἀπέδιδαν καλὸ εἰσόδημα στοὺς παραγωγούς. Σήμερα, ἡ ἀπόδοση ἔχει περιορισθεῖ. Ἡ ζήτηση τροφίμων θὰ βελτιώσει τὸ σημερινὸ ἐπίπεδο τιμῶν.

Ἐπειδὴ οἱ βρώσιμες ἐλιές ἀποτελοῦν βασικὸ εἰσόδημα πολλῶν ἀγροτῶν, θὰ ἦτο σκόπιμο ἀρμόδιος κρατικὸς Ὄργανισμός, συνεργαζόμενος μὲ τοὺς ἐξαγωγεῖς ἐμπόρους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν γνώση γιὰ τὶς προτιμήσεις τῶν καταναλωτῶν στὶς παραδοσιακὲς ἀγορὲς (Εὐρώπη, ΗΠΑ, Βαλκάνια, Ρωσία, Ἀραβικὲς χῶρες), νὰ ἀναλάβει νὰ μελετήσῃ νέους τρόπους ὑγιεινοτέρας ἐπεξεργασίας, γιὰ τὴν παραγωγή εὐγεύστου τελικοῦ προϊόντος, ὥστε νὰ αὐξηθεῖ ἡ ζή-

τηση καί ἡ τιμὴ τῆς ἐλιᾶς διεθνῶς.

Βεβαίως, πρὶν διοχετευθοῦν στὴν ἀγορὰ νέα προϊόντα, σκόπιμο εἶναι νὰ διενεργηθεῖ ποιοτικὴ ἔρευνα τῆς διεθνoῦς ἀγορᾶς, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ἀναπτυσσομένων ἀγορῶν τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Λατινικῆς Ἀμερικῆς, ἀπὸ σοβαρὰ κατὰ χώρας Γραφεῖα, γιὰ τὴν προσαρμογὴ τοῦ προϊόντος πρὸς τὶς προτιμήσεις τῶν ἐπὶ μέρους ἀγορῶν. Ἡ προσπάθεια αὐτὴ θὰ συνέβαλε στὴ βελτίωση τοῦ εἰσοδήματος πολλῶν ἐλαιοκαλλιεργητῶν τῆς χώρας.

Οἱ παραγωγοὶ ἐλαιολάδου, εὐκταῖον εἶναι νὰ καταβάλουν προσπάθεια παραγωγῆς οἰκολογικοῦ λαδιοῦ, ὅπως σοβαρὴ προσπάθεια γίνεται στὴ Κρήτη, διότι ἡ τιμὴ του εἶναι πολὺ καλύτερη. Γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτό, θὰ ἦτο σκόπιμο ἐπιμελεῖα καὶ δαπάναις τοῦ Κράτους, νὰ ἐκδοθεῖ εἰδικὸ ἀπλὸ ἔντυπο γιὰ τοὺς ἐλαιοκαλλιεργητές, ποὺ θὰ παρουσιάζει τὴν οἰκολογικὴ ἀντιμετώπιση τῶν ἀσθενειῶν τῶν ἐλαιοδένδρων καὶ τοῦ ἐλαιοκάκρου.

Οἱ ἐλαιοκαλλιεργητές στὶς πεδινὲς περιοχές, ἰδιαίτερα σ' αὐτές ποὺ ὑπάρχει νερὸ ἀδρεύσεως, θὰ μποροῦσαν, ἂν ἤθελαν, γιὰ νὰ αὐξήσουν τὰ εἰσοδήματά τους, νὰ καλλιεργοῦν τριφυλλί, βασικὴ ζωοτροφή, τὸ ὁποῖο θερίζεται πέντε φορές, ἐφόσον ἀρδεύεται, ἢ ψυχανθὴ φυτὰ, ὅπως τὰ κουριά, τὰ μπιζέλια, ὁ ἀρακάς καὶ ἄλλα.

Ἡ ἐξαγωγή τοῦ ἐλαιολάδου γίνεται μὲ μεγάλες δεξαμενὲς τῶν χιλίων λίτρων ἢ καὶ περισσοτέρων, διότι ἂν μεταφερθεῖ συσκευασμένο καὶ σπάσει κατὰ τὴν μεταφορὰ μία συσκευασία τοῦ 1Kg ἢ 5Kg, τότε πρέπει νὰ καθαρισθεῖ ὅλο τὸ ἔμπορευματοκιβώτιο καὶ αὐτὸ κοστίζει. Τοῦτο σημαίνει ὅτι τὸ Ἑλληνικὸ ἐλαιολάδο κυκλοφορεῖ διεθνῶς χωρὶς ἔμπορικὸ σῆμα. Δυστυχῶς, Ἑλληνικὰ ἐλαιολάδα ἀναμιγνύονται μὲ ἄλλα καὶ κυκλοφοροῦν διεθνῶς μὲ Ἰταλικὰ ἢ Ἰσπανικὰ σήματα. Ἐὰν τὸ Ἑλληνικὸ λάδι κυκλοφορήσει μὲ συγκεκριμέ-

νο σῆμα ποὺ θὰ ἀναφέρεται στὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν τόπο προελεύσεως (π.χ. Κρήτη, Λέσβο, Νότια Πελοπόννησο κ. ὅ. κ.) καὶ κυκλοφορεῖ χωρὶς ἀναμίξεις, τότε καλλιεργεῖται ἡ ζήτηση συγκεκριμένου προϊόντος καὶ ἡ τιμὴ ἀνέρχεται, ἰδία ἂν εἶναι καὶ βιολογικό. Αὐτὴ ἡ ἐξέλιξη θὰ εἶναι πρὸς ὄφελος τῶν Ἑλλήνων παραγωγῶν καὶ ἀξίζει τὸν κόπο ἢ προσπάθεια. Εὐνόητο εἶναι ὅτι στὴν περίπτωσιν αὐτὴ τὰ ἐλληνικὰ ἐλαιόλαδα θὰ συσκευάζονται στὶς χώρας διαθέσεώς τους μὲ ἑλληνικὸ σῆμα.

(δ) Ἀμπελοκαλλιέργεια

Τὰ σταφύλια τῆς Ἑλλάδος, τόσο τὰ ἐπιτραπέζια ὅσο καὶ ἐκεῖνα γιὰ τὴν παραγωγή σταφίδας καὶ κρασιοῦ, εἶναι πρώτης ποιότητος. Ἡ χώρα μας, ὅμως, ἀντιμετωπίζει τὸν ὀξὺ ἀνταγωνισμό στὴν σταφίδα καὶ τὸ κρασί, χωρῶν οἱ ὁποῖες ἔχουν ἀμπελώνες μεγάλων ἐκτάσεων, οἱ ὁποῖες καλλιεργοῦνται, ἀλλὰ καὶ οἱ καρποὶ συλλέγονται μὲ μηχανικὰ μέσα μεγάλης ἀποδόσεως καὶ συνεπῶς τὸ κόστος παραγωγῆς καὶ ἡ τιμὴ διαθέσεως εἶναι χαμηλὴ. Οἱ χώρας αὐτὲς εἶναι βασικὰ ἡ Αὐστραλία, ἡ Νέα Ζηλανδία, ἡ Βραζιλία καὶ ἄλλων χωρῶν τῆς Ν. Ἀμερικῆς καὶ ἡ Νότιος Ἀφρική. Ὁ διεθνὴς ἀνταγωνισμὸς, συνεπῶς, ἐπιβάλλει ἡ καλλιέργεια τῶν ἀμπελώνων νὰ γίνῃ μαζικὰ, ἔστω καὶ ἂν εἶναι ἀναγκαῖα ἡ ἐπαναφύτευση, ὥστε καὶ τὸ παραγόμενο προϊόν νὰ εἶναι ὁμοειδές, διατηρουμένης τῆς ἰδιοκτησίας ὡς ἔχει.

Οἱ παραγωγοὶ κρασιοῦ εἶναι πολλοί, κανένας ὅμως νομιζῶ δὲν παράγει σὲ ποσότητες τέτοιες, ποὺ νὰ ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ ικανοποιήσῃ τὶς ἀνάγκες μεγάλων ἐταιριῶν ἐμπορίας τροφίμων λιανικῆς πωλήσεως. Ὡς ἐκ τούτου, ἐπιβάλλεται, γιὰ τὸ καλὸ τῶν παραγωγῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Οἰκονομίας, τὸ θέμα νὰ μελετηθεῖ.

Βέβαια γίνονται ἐξαγωγὲς Ἑλληνικῶν

κρασιῶν χύμα σὲ σοβαρὲς ποσότητες. Ὅμως, ὅταν χρησιμοποιῶνται γιὰ νὰ δώσουν χροῶμα ἢ καὶ γεύση σὲ κρασιά ἄλλης χώρας, ὠφελοῦνται οἱ παραγωγοὶ καὶ ἡ οἰκονομία ἄλλων χωρῶν.

(ε) Φρούτα

Ἡ χώρα μας ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ ἀναπτύξει περαιτέρω τὶς ἐξαγωγὲς νωπῶν φρούτων πρὸς τὶς ἀναπτυσσόμενες Βαλκανικὲς χώρες, τὶς χώρες τῆς Κεντρικῆς καὶ Βόρειας Εὐρώπης, τὴ Ρωσία καὶ ἴσως καὶ πρὸς ὀρισμένους χώρους τῆς Μέσης Ἀνατολῆς, ὅπως καὶ μεταποιημένα φρούτα σὲ διάφορες μορφές, σὲ ὅλο τὸν κόσμο.

Β. Κτηνοτροφικὰ Προϊόντα

Ἡ Ἑλλάς ἤδη ἐξάγει σὲ σοβαρὲς ποσότητες, φέτα καὶ γιαούρτι, στὴν Ε.Ε. κυρίως. Κατὰ τὴν γνώμη μου, οἱ ἐξαγωγὲς τῆς φέτας, ὅπως ἴσως καὶ ἄλλων Ἑλληνικῶν τυριῶν, εἶναι δυνατόν ν' ἀναπτυχθοῦν σὲ ὅλες τὶς ἀναπτυσσόμενες χώρες καὶ ἰδίαιτερα τῆς Ἀσίας λόγω τῆς ἐκεῖ ἀναπτυσσόμενης ζητήσεως τροφίμων.

Γ. Ἀλιεία

Τὰ ἰχθυοτροφεία τῆς Ἑλλάδος ἄρχισαν πρὸ ἐτῶν ἀπὸ τὸ μηδὲν καὶ σήμερα καλύπτουν τὸ 35% τῆς Εὐρωπαϊκῆς παραγωγῆς τοιπούρας καὶ λαβρακίου. Ἑλληνικὲς ἰχθυοτροφικὲς ἐπιχειρήσεις ἔχουν ἐπεκταθεῖ καὶ σὲ χώρες τῆς Ε.Ε.

Τὰ Ἑλληνικὰ ἰχθυοτροφεία εἶναι ἀνεπτυγμένα ἀπὸ ἀπόψεως τεχνολογίας καὶ ἔχουν ἐπιτύχει καὶ τὴν παραγωγή νέων εἰδῶν, ὅπως φαγγρί καὶ σαργό. Τὰ ἰχθυοτροφεία ἔχουν δυνατότητες περαιτέρω ἀναπτύξεως, ὅπου ὑπάρχουν κατάλληλες περιοχὲς θαλάσσης, ἀλλὰ καὶ παραθαλάσσιες δεξαμενές.

Εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο νὰ ἐρευνηθῆ ἡ ἐπέκταση καὶ στὴν παραγωγή γαρίδας, ἀστακού καὶ γενικότερα ὀστρακοειδῶν.

Εὐκταῖον θὰ ἦτο νὰ λυθοῦν ὅλα τὰ τυχόν προβλήματα παραγωγῆς μυδιῶν στὶς θάλασσες τῆς Μακεδονίας καὶ νὰ ἐξευθεῖ τρόπος διατηρήσεως τῶν φρέσκων, ὥστε καὶ οἱ καταναλωτές, ἐκτὸς τῶν ἀκτῶν τῆς παραγωγῆς τους, νὰ τὸ ἀπολαμβάνουν, ὅπως ὅταν τὶς ἐπισκέπτονται.

Ἡ ἐλευθέρη ἀλιεία ἀντιμετωπίζει ἔλλειψη ἀλλειυμάτων, ἢ ὅποια ὀφείλεται, δυστυχῶς, στὶς συνέπειες:

– Τῆς μολύνσεως τῶν θαλασσίων περιοχῶν.

– Τῆς παρανόμου ἀλιείας μὲ δυναμίτιδα, διὰ τῆς ὁποίας καταστρέφεται ὁ γόνος.

– Τῆς ἀλιείας πλησίον τῶν ἀκτῶν, μὲ μηχανότρατες ἢ τῆς ἀλιείας μὲ ἀνεμότρατες, διὰ τῶν ὁποίων καταστρέφεται ὁ βυθὸς καὶ ὁ γόνος.

Συνεπῶς ἐπιβάλλεται νὰ προστατευθεῖ ἡ θάλασσα τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ κάθε παράνομο τρόπο καταστροφῆς ἢ ἀπαράδεκτο τρόπο ἀλιείας. Ἐπίσης, ἐπιβάλλεται:

– Νὰ συνεχισθεῖ μὲ ταχεῖς ρυθμοὺς ἡ δημιουργία ὑποθαλασσιῶν φωλεῶν ἀναπαραγωγῆς ψαριῶν σὲ ὅλη τὴν περιοχή τῶν Ἑλληνικῶν θαλασσῶν. Στὴν περιοχή αὐτῶν τῶν φωλεῶν, θὰ πρέπει νὰ ἀπαγορευθεῖ αὐστηρῶς ἡ ἀλιεία μὲ ὅποιονδήποτε τρόπο. Εὐκταῖον θὰ ἦτο νὰ ἀξιοποιηθοῦν οἱ φωλιές ἀναπαραγωγῆς τῶν ψαριῶν τουριστικά, μὲ πλοῖα, τῶν ὁποίων τὸ βυθιζόμενο μέρος εἶναι διαφανές καὶ οἱ τουρίστες ἔχουν τὴν δυνατότητα νὰ παρακολουθοῦν τὶς κινήσεις καὶ τὴ ζωὴ τῶν ψαριῶν.

– Νὰ μελετηθεῖ ἀπὸ εἰδικούς ἐπιστήμονες, γιὰ νὰ ἐξευθεῖ τρόπος πολλαπλασιασμοῦ τῆς ὑποθαλάσσιας τροφῆς τῶν ψαριῶν, ὑπὸ ὁποιαδήποτε μορφῆ (μικροοργανισμοί, σκουλίκια, ὑποθαλάσσια χλωρίδα κ.λ.π.), διότι ἡ αὔξηση τῆς τροφῆς τῶν ψαριῶν θὰ συμβάλλει στὴν αὔξη-

ση τῶν ἀλιευμάτων.

– Νὰ παράγεται γόνος ὄλων, κατὰ τὸ δυνατόν, τῶν εἰδῶν τῆς Ἑλληνικῆς υποθαλασσίου πανίδος καὶ νὰ ρίπτεται στὶς θάλασσες. Κάθε εἶδος γόνου, εὐνόητον εἶναι ὅτι θὰ ρίπτεται στὴν κατάλληλο περιοχὴ, ἀπὸ ἀπόψεως τροφῆς καὶ τῶν υπολοίπων ἀναγκαίων παραγόντων γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ κατ' εἶδος ριπτομένου γόνου.

– Νὰ μελετηθεῖ ἀπὸ εἰδικούς καὶ ὕστερα ἀπὸ συνεργασία ὄλων τῶν ἐνδιαφερομένων (ἀκτοπλοϊκῶν γραμμῶν, τουριστικῶν σκαφῶν καὶ τῶν κατ' ἐπάγγελμα ἀλιέων), γιὰ νὰ ἐξευρεθεῖ λύση ποῦ θὰ ἐξυπηρετεῖ ὄλους τὸ κλείσιμο μεγάλων κόλπων (μὲ ἐλεύθερες εἰσόδους καὶ ἐξόδους τῶν πάσης φύσεως πλοίων προστατευομένης, κατὰ τὸ δυνατόν, τῆς μὴ ἐξόδου τῶν ἀλιευμάτων), γιὰ νὰ καλλιεργηθοῦν ὡς ἀλιευτικά πεδία. Ἡ Ἑλλὰς εἶναι μία καὶ περιλαμβάνει βέβαια τὶς θαλάσσιες μεταφορές, τὸν τουρισμό, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀλιεία. Σὲ ὅλα τὰ θέματα μπορεῖ νὰ ἐξευρεθεῖ λύση, ποῦ νὰ ἐξυπηρετεῖ ὄλους. Εἶναι ἀντιληπτὸν τὸ πόσο θὰ συμβάλλει στὴν ἀνάπτυξη τῆς ἀλιείας, ἂν κόλποι ὅπως ὁ Ἀμβρακικός, ἡ Θάλασσα τοῦ Μεσολογγίου, ὁ Κορινθιακός, ὁ Βόρειος καὶ Νότιος Εὐβοϊκός, ὁ Παγασητικὸς κ.λ.π., μετατραποῦν σὲ πλούσια πεδία ἀλιείας.

Ἐπίσης θὰ ἦταν σκόπιμο νὰ προστατευθοῦν οἱ λίμνες τῆς χώρας ἀπὸ μολύνσεις τῶν ὑδάτων τους καὶ νὰ ἐμπλουτίζονται μὲ τὰ καταλληλότερα εἶδη ψαριῶν ἀφοῦ καλλιεργηθεῖ ἡ ἐντὸς τῶν λιμνῶν ἀνάπτυξη τῆς παραγωγῆς τῆς τροφῆς των. Ὡσαύτως, νὰ προστατευθοῦν ὄλοι οἱ ποταμοὶ τῆς χώρας καὶ νὰ ἀναπτυχθεῖ ἡ ἀνάπτυξη ἰχθυοτροφείων πέστροφας καὶ χελιού, ὅπου εἶναι δυνατόν.

II. Μεταποίηση

Οἱ μεγάλες βιομηχανίες ἀναπτύσσονται μόνες τους. Πολλές ἐξ αὐτῶν ἔχουν ἐξελι-

χθεῖ ὡς διεθνεῖς, μὲ σοβαρὲς ἐπενδύσεις στὴν Ε.Ε. , στὶς ΗΠΑ, στὰ Βαλκάνια, στὴ Μέση Ἀνατολὴ καὶ ἄλλου. Πολλῶν διεθνῶν Ἑλληνικῶν Βιομηχανιῶν, ὁ κύκλος ἐργασιῶν ἐκτὸς Ἑλλάδος, εἶναι πολὺ μεγαλύτερος τοῦ ἀντιστοίχου ἐντὸς τῆς χώρας. Αὐτὸ θὰ συνεχίζεται, διότι οἱ ἀγορὲς ἐκτὸς Ἑλλάδος εἶναι κατὰ πολὺ μεγαλύτερες, ὀρισμένες ἐξ αὐτῶν μάλιστα ἔχουν ἐξέχουσα θέση στὸν κλάδο τους διεθνῶς.

Βοήθεια ἔχουν ἀνάγκη οἱ μικρομεσαίες βιομηχανίες, οἱ ὁποῖες πρέπει νὰ ἀποκτήσουν ἐξωστρέφεια καὶ νὰ ἐξελιχθοῦν ὡς διεθνῶς συναγωνίσιμες στὴν τιμὴ καὶ τὴν ποιότητα τῶν προσφερομένων ὑπ' αὐτῶν προϊόντων.

Βέβαια, ὁ ἀναπτυξιακὸς νόμος 3299/2004 παρέχει ἱκανοποιητικὲς ἐνισχύσεις γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῶν μικρομεσαίων. Ἐν τούτοις, οἱ μικρομεσαίες ἐπιχειρήσεις μεταποιήσεως ἔχουν ἀνάγκη περαιτέρω βοήθειας. Ἀξίζει ἡ παροχὴ αὐτῆς τῆς βοήθειας, διότι οἱ μικρομεσαίες ἐπιχειρήσεις ἀπασχολοῦν τὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ τῶν ἐργαζομένων στὴν μεταποίηση, διασκορπισμένο σὲ ὅλες τὶς ἐπαρχίες τῆς χώρας.

Κατ' ἀρχὴν, ὁ ἀναπτυξιακὸς νόμος γίνεται ἀντιληπτὸς ἀπὸ πτυχιούχους Πανεπιστημίων. Πολλοὶ δημιουργοὶ μικρομεσαίων βιοτεχνολογικῶν δὲν ἔχουν τὶς γραμματικὲς γνώσεις νὰ διαβάσουν ἀνέτως ἓνα κείμενο, ὅπως ὁ ἐν λόγω Νόμος. Ὡς ἐκ τούτου, θὰ ἦτο σκόπιμο τὸ Κράτος νὰ ἀναθέσει σὲ ἀρμόδιο ὄργανο νὰ καθορίσει κατὰ ὑποκλάδο τὶς παρεχόμενες ἐνισχύσεις.

Οἱ μικρομεσαίες ἐπιχειρήσεις ἀντιμετωπίζουν τὸν σκληρὸ ἀνταγωνισμὸ ἀντιστοίχων ἐπιχειρήσεων χωρῶν ἀναπτυσσομένων, μὲ πολὺ χαμηλὰ ἡμερομίσθια καὶ σὲ πολλὰς περιπτώσεις, δυστυχῶς, μὲ ἐκμετάλλευση τῶν ἐργατῶν. Πρὶν λοιπὸν θρηνησομε ἀνέργους ἐπιχειρήσεων ποῦ διακόπτουν τὴν λειτουργία τους, πρέπει νὰ

ληφθῶν μέτρα ἀντιμετωπίσεως. Ὁ μόνος τρόπος ἀντιμετωπίσεως τοῦ ἐντεινομένου συναγωνισμοῦ τῶν ἀναπτυσσομένων χωρῶν, εἶναι ἡ πλήρης αὐτοματοποίηση.

Ἡ αὐτοματοποίηση ἀπαιτεῖ τὴν συνεργασία μὲ ὅποιαδήποτε νομικοοικονομικὴ μορφή πολλῶν ἢ ὅλων τῶν ἐπιχειρήσεων παραγωγῆς ὁμοειδῶν ἢ σχετικὰ ὁμοειδῶν προϊόντων.

Ἔκ τούτου, εἶναι ἀπαραίτητο:

1. Νὰ χορηγηθοῦν κίνητρα

(α) Γιὰ τὴν συγχώνευση ὁμοειδῶν ἢ συμπληρωματικῶν κλάδων.

(β) Γιὰ τὴν ἴδρυση ἐταιριῶν προμηθείας καὶ ἐλέγχου πρώτων καὶ βοηθητικῶν ὑλῶν ἀπὸ πολλὰς μικρομεσαίης ἐπιχειρήσεις ποὺ χρησιμοποιοῦν τὶς ἴδιες ἢ παρεμφερεῖς ὕλες, ἀντλούμενες ἀπὸ τὶς ἴδιες πηγές.

(γ) Γιὰ τὴν ἀντληση κεφαλαίων ἀπὸ τὰ Πιστωτικὰ Ἰδρύματα, καὶ

(δ) Γιὰ τὴν κυκλοφορία ὁμοειδῶν ἢ συμπληρωματικῶν προϊόντων⁽²⁾ (ποὺ ἀπευθύνονται στὴν ἴδια ἀγορὰ καὶ κυκλοφοροῦν διὰ τῶν ἰδίων καταστημάτων λιανικῆς πωλήσεως).

Ἐὰν τὰ προϊόντα εἶναι ὁμοειδῆ, τότε οἱ συνεργαζόμενοι μικρομεσαῖοι μποροῦν νὰ συμφωνήσουν ὅτι καθένας θὰ ἀσχολεῖται μὲ πολὺ περιορισμένο τύπο καὶ μέγεθος τοῦ ἰδίου προϊόντος. Ἔτσι, διευκολύνεται ἡ αὐτοματοποίηση καὶ ἡ μείωση τοῦ κόστους παραγωγῆς.

2. Νὰ ἀνατεθεῖ σὲ ἀρμόδιο καθηγητὴ Πολυτεχνείου νὰ μελετήσῃ τὸν τρόπο βοηθείας τῶν μικρομεσαίων, γιὰ τὸν αὐτοματοτισμὸ τῆς παραγωγῆς τους.

3. Νὰ ἀπλοποιηθεῖ καὶ νὰ συντομευθεῖ ἡ διαδικασία γιὰ τὴν ἴδρυση ἢ τὴν ἐπέκταση ἢ τὸν ἐκσυγχρονισμὸ ἐπιχειρήσεων, ὅταν ἀπαιτοῦνται ἀδειες καὶ νὰ μειωθεῖ κατὰ τὸ δυνατόν τὸ κόστος ἐκδόσεως τῶν ἀναγκαίων ἀδειῶν, καὶ

4. Νὰ μελετηθοῦν ὅλα τὰ προβλήματα

τῶν μικρομεσαίων, μὲ τὴν συμμετοχὴ τῶν ἀπὸ ἔμπειρα καὶ εἰδικὰ στελέχη.

Κλείσιμο

Ἡ Ἑλληνικὴ Οἰκονομία ἔχει δυνατότητα περαιτέρω ἀναπτύξεως καὶ αὐτὸ εἶναι ἀναγκαῖο διότι:

(α) Ὁ ἀγροτικὸς πληθυσμὸς πρέπει νὰ κρατηθεῖ κατὰ τὸ δυνατόν στὴν ὑπαιθρο χώρα, μὲ ἀνάπτυξη τῆς γεωργίας, τῆς κτηνοτροφίας καὶ τῆς ἀλιείας.

(β) Πρέπει νὰ αὐξηθεῖ ἡ ἀπασχόληση καὶ νὰ μειωθεῖ ἡ ἀνεργία.

(γ) Πρέπει τὸ μέσο κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα τῶν Ἑλλήνων νὰ φτάσῃ αὐτὸ τῶν χωρῶν τῆς Ἐνωμένης Εὐρώπης.

(δ) Πρέπει ἡ Οἰκονομία νὰ ἀναπτυχθεῖ γιὰ νὰ προσπορίσῃ ἔσοδα στὸ Δημόσιο, διὰ τῶν ὁποίων τὸ Κράτος θὰ μπορέσῃ νὰ βοηθήσῃ τοὺς οικονομικὰ ἀσθενέστερους γιὰ νὰ μὴν ὑπάρχουν φτωχοί, καὶ τὴν ἀνάπτυξη τῆς παιδείας, τῆς υγείας, τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν ἔργων ὑποδομῆς.

Ὅμως, ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη, ἐνῶ εἶναι ἀναγκαῖα, δὲν συμβάλλει ἀπὸ μόνη τῆς στὴν εὐτυχία τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τὴν ἐκπλήρωση τοῦ σκοποῦ καὶ τῆς ἀποστολῆς τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ εὐτυχία δὲν πηγάζει ἀπὸ τὸν πλοῦτο.

Ὁ πλοῦτος δὲν λύνει τὰ κοινωνικὰ καὶ ἄλλα προβλήματα τοῦ σύγχρονου κόσμου. Ἡ μεγάλη μάλιστα τῆς ἐποχῆς μας εἶναι ἡ ἐγωπάθεια.

Ἡ ἐγωπάθεια καλλιεργεῖ τὴν πλεονεξία, μὲ τὴ νοθεία, τὴν αἰσχροκέρδεια, τὴν ἐκμετάλλευση καὶ μάλιστα ἀνθρώπων ἀδυνάτων, γυναικῶν καὶ παιδιῶν, μὲ τὴν ἀπάνθρωπη χρησιμοποίησή τους. Ἡ ἐγωπάθεια ἀναπτύσσει τὴν ἐγκληματικότητα καὶ τὴν τρομοκρατία.

Ἡ ἐγωπάθεια προκαλεῖ τὴν παρανομία, τὴν διαπλοκή, τὴν διαφθορὰ τοῦ ἰδιωτικοῦ καὶ δημοσίου βίου, τὴν καταστροφή

του περιβάλλοντος. Ἡ διαφθορά ἀποτελεῖ σήμερον τὸ μεγαλύτερον ἐμπόδιον τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, ὅπως ἀναγνωρίζεται διεθνῶς. Γι' αὐτὸ ἡ διαφθορά τῆς κάθε χώρας μετράται καὶ κατατάσσεται ἀπὸ τὶς καλύτερες πρὸς τὶς χειρότερες χώρες. «*Οὐκ ἐκ χρημάτων ἡ ἀρετή, ἀλλ' ἐξ ἀρετῆς τὰ χρήματα*».

Τὸ ἀντίθετον τῆς ἐγωπάθειας εἶναι ἡ ἀγάπη πρὸς ὅλους, ἡ ἀλληλεγγύη πρὸς τοὺς ἀδυνάτους, ὁ σεβασμὸς τῆς ὑγείας καὶ τῆς προσωπικότητος τοῦ ἄλλου. Ἀπὸ τὴν ἀγάπην προέρχεται καὶ ὁ σεβασμὸς τοῦ περιβάλλοντος, τὸ ὅποιο εἶναι κοινὸ γιὰ ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς γῆς, τοὺς σημερινοὺς καὶ τοὺς μελλοντικοὺς. Μὲ τὴν ἀγάπην θὰ ἐξαφανισθοῦν, κατὰ τὸ δυνατόν, ὅλα τὰ δεινὰ τῆς ἐγωπάθειας στὸν κόσμον.

Ἡ ἀγάπη εἶναι καρπὸς ἐσωτερικῆς καλλιέργειας, εἶναι σκοπὸς ζωῆς. Αὐτὸς ὁ σκοπὸς μπορεῖ νὰ ἐπιτευχθεῖ μόνον μὲ τὸν τρόπον πὸν ὑπέδειξε ὁ Χριστὸς καὶ μόνον δι' Αὐτοῦ μποροῦμε ν' ἀνεβοῦμε τὴν κλίμακα τῆς χριστιανικῆς ἀρετῆς καὶ νὰ φτάσουμε στὴν ἀγάπην.

— Ἄν, λοιπόν, θέλομε οἰκονομικὴ ἀνάπτυξιν,

— Ἄν ἐπιθυμοῦμε τὴν ἐπιδίωξιν τοῦ ἔθνους μέσα στὴν Ἑνωμένη Εὐρώπην καὶ τὴ συνεχῶς ἀναπτυσσόμενη ἀλληλεξάρτησιν καὶ συνεργασίαν τῶν λαῶν.

— Ἄν θέλομε, ὡς ὀφείλομε καὶ ὡς μᾶς ζητᾶται ἀπὸ τοὺς Εὐρωπαίους, νὰ ἡγηθοῦμε τῆς ἀναγεννήσεως τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Πολιτισμοῦ.

— Ἄν θέλομε ν' ἀνταποκριθοῦμε στὶς προκλήσεις τῶν ἀνεπτυγμένων χωρῶν τοῦ κόσμου καὶ κυρίως τῶν Εὐρωπαϊκῶν πὸν ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν μελέτη τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας τῆς Γραμματείας τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ τοῦ Βυζαντίου καὶ ἀναζητοῦν τὴν Ὁρθοδοξίαν.

Ἐνας εἶναι ὁ δρόμος: ὁ γενικὸς ξεσηκωμὸς τοῦ ἔθνους, γιὰ τὴν πνευματικὴν τοῦ Χριστιανικῆ ἀναγέννησιν.

Ἐρωτᾶται ἂν εἶναι δυνατόν μιὰ μικρὴ Ἑλλὰς νὰ πραγματοποιήσῃ ὅλα αὐτὰ πὸν ἀναφέρονται. Οἱ ὑπόδουλοι Ἕλληνες στοὺς Ρωμαίους ἐλευθερώθησαν χωρὶς πόλεμον καὶ ἀπερρόφησαν καὶ ἄλλους λαοὺς, λόγω τῆς ὑπεροχῆς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας καὶ τῆς Γραμματείας τῆς καὶ ἔτσι ἐδημιουργήθη τὸ Ἑλληνικὸ Βυζάντιον.

Ἡ δύναμις μιᾶς χώρας δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἔκτασιν καὶ τὸν πληθυσμὸν τῆς, ἀπὸ τὴν ψυχικὴν ἀνάτασιν καὶ πνευματικὴν δύναμιν τοῦ λαοῦ τῆς ἐξαρτᾶται.

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΔΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ὁμότιμος Καθηγητὴς
Οἰκονομικοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Υποσημειώσεις:

1. Ἡ τιμὴ τοῦ σκληροῦ οἴτου εἶναι ὑψηλότερη καὶ ἡ Ἑλλὰς εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς λίγες χώρες παραγωγῆς αὐτῆς τῆς ποικιλίας.
2. Συμπληρωματικὰ εἶναι τὰ προϊόντα πὸν καλύπτουν μιὰ βασικὴ ἀνάγκη τοῦ ἀνθρώπου ὡς τὴν ἐνδυσιν.

ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΚΡΙΣΕΩΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ Η ΥΠΟΒΑΘΜΙΣΗ ΤΩΝ ΠΑΝΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΑΞΙΩΝ

– Ποιός μπορεί να ισχυρισθεί ότι ο Ευρωπαϊκός πολιτισμός δεν διέρχεται σήμερα μιὰ σοβαρή κρίση.

– Ποιά είναι τὰ βαθύτερα αίτια τῆς κρίσεως αὐτῆς.

– Πῶς θὰ ἀποσοθηθεῖ μιὰ παρόμοια πολιτισμική κρίση.

– Μπορεῖ, ἄραγε ὁ πολιτιστικός χώρος τῆς Εὐρώπης νὰ ἐπανεύρει τὴν πολιτισμική του σημασία καὶ τὴν διαχρονική του ἀξία.

– Ποιές πανανθρώπινες ἀξίες προβάλλει ὁ Χριστιανισμός.

I. Ἀσφαλῶς, δὲν εἶναι λίγοι ἐκεῖνοι ποὺ προσπάθησαν νὰ προσδιορίσουν τὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικά ἢ τὶς βασικὲς ιδιότητες τοῦ πολιτισμοῦ καὶ μάλιστα κατὰ τρόπο, ὥστε νὰ μὴν εἶναι ἐφικτὴ ἡ ἐννοιολογικὴ σύγχυσή του μὲ τυχόν ἄλλες συναφεῖς ἐννοιες ἢ καὶ μὲ ἐγγενεῖς σημασιολογικοὺς προσδιορισμούς.

Ἐμεῖς πιστεύομε ὅτι, ὁ πολιτισμός προσδιορίζεται ὡς ἓνα ἐνιαῖο καὶ αὐτοτελὲς σύνολο ὑλικῶν καὶ πνευματικῶν ἐπιτευγμάτων καὶ ἀξιῶν, δημιουργοῦ τῶν ὁποίων εἶναι ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος.

Ἀπὸ τὸν παραπάνω προσδιορισμὸ προκύπτει ὅτι, ὁ πολιτισμός διακρίνεται σὲ ὑλικό, πνευματικό καὶ ἠθικό. Καὶ ὁ μὲν ὑλικὸς πολιτισμὸς ἐμπεριέχει τὴν οἰκονομία καὶ τὴν τεχνική, δηλαδή τὴν παραγωγή καὶ τὴν διακίνηση τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν, ὁ δὲ πνευματικὸς πολιτισμὸς περιλαμβάνει τὶς ἐπιστῆμες, τὴ

φιλοσοφία καὶ τὶς τέχνες καί, τέλος ὡς ἠθικός πολιτισμὸς σχετίζεται μὲ τὸ θετὸ καὶ φυσικὸ δίκαιο, τὴν ἰσότητα καὶ τὸν ἀνθρωπισμὸ, γνωρίσματα ποὺ ἀναφέρονται στὶς λεγόμενες ἠθικὲς καὶ πνευματικὲς ἀξίες. Ἐπὶ πλέον, ὁ πολιτισμὸς -ὡς τὸ σύνολο τῶν ὑλικῶν καὶ πνευματικῶν προϊόντων τῆς δράσεως ἑνὸς συνόλου ἀνθρώπων, δηλαδή κοινωνικοῦ, ἐθνικοῦ, θρησκευτικοῦ κ.λ.π., σὲ ὀρισμένη ἢ μὴ χρονικὴ περίοδο, ἀλλὰ καὶ ὁ ἰδιαίτερος χαρακτήρας του ὅπως ἐκφράζεται μέσα ἀπ' αὐτὰ- ἐξειδικεύεται, προάγεται καὶ προβάλλεται ὡς ἐπώνυμη καὶ ἀνῆπαρκτη πολιτισμικὴ ἀξία, ὅπως γιὰ παράδειγμα, εἶναι ὁ ἐλληνικὸς ἢ ὁ ἐλληνοχριστιανικὸς πολιτισμὸς, ὁ ρωμαϊκὸς πολιτισμὸς, ὁ εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς κ.ο.κ.

Συνεπῶς, φυσικὸ καὶ ἐπόμενο εἶναι: ὁ πολιτισμὸς μπορεῖ νὰ ἐκδηλώνεται σὲ ὀρισμένη γεωγραφικὴ περιοχὴ, στὸν περιβάλλοντα χώρο τῆς ὁποίας ἐκφράζεται, καλλιεργεῖται καὶ ἀναπτύσσεται, αὐτὸ δὲ τὸν χώρο τὸν ὀνομάζομε «πολιτιστικὸν χώρο».

II. Στὰ πλαίσια, λοιπόν, τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτιστικοῦ χώρου τῶν 27 σημερακρατῶν - μελῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνώσεως, χαρακτηριστικὴ γιὰ τὴ λήψη πολιτιστικῶν μέτρων εἶναι ἀσφαλῶς ἡ σχετικὴ Συνθήκη, δηλαδή ἡ Συνθήκη τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνώσεως, ποὺ ὑπογράφηκε στὸ Μάαστριχτ τῆς ὀλλανδίας στὶς 7 Φεβρουαρίου 1992 καὶ ἡ ὁποία ἐτροποποίησε τὴν προηγούμενη Συνθήκη γιὰ τὴν Εὐρωπαϊκὴ Οἰκονομικὴ Κοινότητα (Ε.Ο.Κ.) ἢ «Συνθήκη τῆς Ρώμης» -

ὅπως λέγεται. Ἡ Συνθήκη γιὰ τὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἐνωση τοῦ 1992 ἐπέφερε πράγματι ἀξιόλογες ἀλλαγές, ἀφοῦ ὄχι μόνο ἐνίσχυσε ὀρισμένες κοινὲς πολιτικὲς τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνώσεως, ἀλλὰ ἴδρυσε καὶ καθιέρωσε ἀκόμα καὶ κάποιες νέες ποὺ συνδέονται ἄμεσα μὲ τὸν πολιτισμὸ δηλαδὴ μὲ τὸν πολιτιστικὸ χῶρο τῶν 27 χωρῶν - μελῶν τῆς Εὐρώπης. Καὶ ἂς μὴ νομοθετῆ ὅτι ἡ υἱοθετηθεῖσα κοινὴ πολιτιστικὴ πολιτικὴ σκοπεῖ στὴν ἐναρμόνιση τῶν πολιτιστικῶν ταυτοτήτων τῶν χωρῶν - μελῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνώσεως ἢ τῆς ἐνωσμάτωσός τους. Ἀπεναντίας, σκοπὸς καὶ ἐπιδίωξη τῆς πολιτικῆς αὐτῆς εἶναι ἡ διατήρηση καὶ ἀνάπτυξη τῆς ποικιλομορφίας τους καὶ τῆς ἰδιαιτερότητάς τους.

Ἄν καὶ ἡ ἀνάληψη δράσης τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος στὸν πολιτιστικὸ τομέα ἐκδηλώθηκε πολὺ νωρὶς, ἐν τούτοις μὲ τὸ νέο ἄρθρο 151 τῆς Συνθήκης τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος ἀποδεικνύεται περὶτρανα ὅτι ἡ Κοινότητα συμβάλλει στὴν ἀνάπτυξη τῶν πολιτισμῶν τῶν χωρῶν - μελῶν καί, παράλληλα, σέβεται τὴν ἐθνικὴ καὶ περιφερειακὴ ποικιλομορφία τους, ἐνῶ ταυτόχρονα προβάλλει τὴν κοινὴ πολιτιστικὴ τους κληρονομιά. Θὰ πρέπει νὰ ἐπισημάνουμε στὸ σημεῖο αὐτὸ ὅτι, ἂν καὶ ἡ Συνθήκη τῆς Ρώμης δὲν εἶχε συμπεριλάβει πολιτιστικὲς δραστηριότητες τῶν ἑξὶ (6) τότε ἰδρυτικῶν χωρῶν - μελῶν (δεκαετία τοῦ 1960) στὸ ἀρχικὸ κοινοτικὸ πλαίσιο, ἀντίθετα στὴ δεκαετία τοῦ 1980 ἐλήφθησαν πράγματι ὀρισμένα πολιτιστικὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν βασίσθηκαν σὲ ὑποχρεωτικὰ ψηφίσματα τοῦ Συμβουλίου. Ἐνα τέτοιο μέτρο ὑπῆρξε ἡ καθιέρωση τῆς ἀνακήρυξης τῆς **Εὐρωπαϊκῆς Πολιτιστικῆς Πρωτεύουσας!** Ἢδη, ἔχει καθορισθεῖ γιὰ τὴ χρονικὴ περίοδο 2005 - 2019, ὁ τρόπος ὀρισμοῦ καὶ ἐπιλογῆς τῶν εὐρωπαϊκῶν πολιτιστικῶν πόλεων. Ἐτσι, ἡ πόλις τῶν Πατρῶν ἐπελέγη γιὰ τὸ ἔτος 2006 ὡς πολιτιστικὴ πρωτεύουσα τῆς Εὐρώπης.

III. Δύο εἶναι οἱ περισσότεροι πιθανεῖς

αἰτίες, στὶς ὁποῖες ὀφείλεται ἡ κρίση τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ μας: ἡ ὑπέρμετρη ἀνάπτυξη τοῦ ὑλικοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἡ ἀποδυνάμωση τῶν πνευματικῶν καὶ ἠθικῶν ἀξιών, ποὺ ἀποτελοῦν μερικὲς ἀπὸ τὶς πλέον σημαντικὲς πανανθρώπινες ἀξίες. Ἡ κρίση, βέβαια, τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ δὲν περιορίζεται μόνο στὶς ἀξίες αὐτές, ἀφοῦ ἐκδηλώνεται καὶ σὲ ἄλλους τομεῖς, ὅπως εἶναι ἡ οἰκονομία καὶ ἡ κοινωνικὴ ζωὴ. Ὅλοι μας γνωρίζουμε τὰ μεγάλα καὶ δυσεπίλυτα προβλήματα τῆς ἐποχῆς μας, τὰ ὁποῖα ἀπασχολοῦν τόσο τὶς ἐπιχειρήσεις (μικρομεσαίες καὶ μεγάλες), ὅσο καὶ τὰ ἄτομα περιορισμένης εἰσοδηματικῆς ἐμβέλειας, ἀκόμα δὲ καὶ αὐτὰ τὰ κράτη, ὡς αὐθύπαρκτες οἰκονομικὲς ὀντότητες. Καὶ εἶναι ἀξιόπεριεργο τὸ γεγονὸς ὅτι, παρὰ τὴν σημαντικὴ αὔξηση τῆς παραγωγῆς τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν - ἐξ αἰτίας τῆς πρωτοφανοῦς προόδου τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τεχνικῆς - τὰ οἰκονομικὰ προβλήματα ὄχι μόνον δὲν ἐπὶλύθηκαν ἀλλὰ, ἀπεναντίας, ὀξύνθηκαν ἐπικινδύνως, τόσο γιὰ τὶς ἀνεπτυγμένους χώρες ὅσο καὶ γιὰ τὶς ὑπανάπτυκτες.

Ποιὰ εἶναι, ὅμως, τὰ προβλήματα ποὺ ἀντιμετωπίζουν σήμερα οἱ περισσότερες χώρες τοῦ πλανῆτη μας; Παραθέτουμε μερικὰ ἀπ' αὐτά: ἡ ἀνιση εἰσοδηματικὴ πολιτικὴ, τὰ ἑλλείμματα προϋπολογισμοῦ, τὰ ἑλλείμματα ἰσοζυγίου, οἱ πληθωριστικὲς πιέσεις, ἡ ἀνισότης στὴν κατανομὴ τοῦ εἰσοδήματος, ἡ ἀκρίβεια κ.λ.π. Ἰδιαιτέρως πρὸς τὶς ὑπανάπτυκτες χώρες, οἱ ὁποῖες μαστίζονται ἀπὸ ἔλλειψη ἐργασιακῆς ἀπασχόλησης ποὺ ὀφείλεται σὲ μειωμένη προσφορὰ ἐργασίας, δηλαδὴ ἀπὸ ἀνεργία, τὴν φτώχεια ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἀσθένειες, προβάλλει ἐξόφθαλμα ἡ ἀνισότης καὶ ἡ ἀδικία στὴν κατανομὴ τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν, μὲ ἀποτέλεσμα οἱ κάτοικοι τῶν χωρῶν αὐτῶν νὰ ὀδηγοῦνται μοιραίως σὲ πρόωρο καί, ἐν συνεχείᾳ, σὲ βέβαιο θάνατο.

Ἐξ ἄλλου, οἱ κοινωνικὲς συγκρούσεις καὶ ἀναταραχὲς ἔχουν ὡς αἰτία τὰ παραπάνω προβλήματα, τὰ ὁποῖα ἐκφράζουν

ἐκδηλα τὴν οικονομικὴ καὶ κοινωνικὴ κρίση τῆς ἐποχῆς μας, ἔτσι ὥστε οἱ πολιτικοὶ ἀλλὰ καὶ οἱ οἰκονομολόγοι νὰ συνιστοῦν τὴν αὐξηση τῆς παραγωγῆς ὑλικῶν ἀγαθῶν προκειμένου - ὅπως ἰσχυρίζονται - νὰ καλυφθοῦν οἱ ἀνάγκες καὶ νὰ ἐπαρκέσουν τὰ προϊόντα γιὰ ὅλους... Εἰς μάτην, ὅμως· διότι ἀπὸ μόνη τῆς ἢ οικονομικῆς ἀνάπτυξη δὲν μπορεῖ νὰ λύσει τὴ σωρεία τῶν προβλημάτων τῶν λαῶν ποὺ ἐπισωρεύονται ἀπὸ τὴν οικονομικὴ καὶ κοινωνικὴ ἀνισότητα καὶ ἀδικία. Ἀντίθετα, ἡ οικονομικὴ ἀνάπτυξη εἶναι ἐκείνη ποὺ διογκώνει τὸν καταναλωτισμὸ, αὐξάνει τὰ κέρδη τοῦ καπιταλισμοῦ καὶ δημιουργεῖ πλεῖστα ὅσα προβλήματα καὶ μάλιστα γιὰ τὶς οικονομικὰ ἀσθενέστερες τάξεις. Ἀλλὰ, ἡ ὑπερπαραγωγή ὑλικῶν ἀγαθῶν ἔχει καὶ διάφορες ἄλλες δυσμενεῖς παρενέργειες διότι - ὅπως εἶναι γνωστὸ - μολύνει τὸ περιβάλλον, ἐξαντλεῖ τοὺς φυσικοὺς πόρους καὶ προκαλεῖ πολλὰ προβλήματα ἡσσοнос καὶ μείζονος σημασίας. Ἐπὶ πλεόν, ἡ ἀφθονία, ἢ μᾶλλον ἡ ὑπεραφθονία τῶν ἀγαθῶν, ἔστρεψε τοὺς ἀνθρώπους στὴν ὑπερκατανάλωση καὶ τὴν ἀπόλαυση συνεχῶς περισσότερων ὑλικῶν ἀγαθῶν, τοὺς ἔκανε ἀπληστους, λαίμαργους καὶ ἀηφάγους, τοὺς κατέστησε δὲ ὑλιστὲς καὶ ἀκόμα ἀδιάφορους γιὰ τὸν πλησίον¹. Ἔτσι λοιπόν, ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι ἐνδιαφέρονται κυρίως γιὰ τὸ δικό τους συμφέρον καὶ γιὰ τὴν καλοπέρασή τους, ἀδιαφορώντας γιὰ τὸν συνάνθρωπό τους, ἔχουμε καὶ κρίση στὶς μεταξύ των ἀνθρώπων σχέσεις, δηλαδή ἔχουμε μιὰ γενικότερη ἠθικὴ κρίση στὶς ἀνθρώπινες κοινωνίες, πράγμα ποὺ ἔχει ὡς συνέπεια νὰ προκαλεῖ τὸ κοινὸ συναίσθημα περὶ δικαίου, καὶ περὶ κοινωνικῆς δικαιοσύνης.

Στὰ προβλήματα αὐτὰ ποὺ ταλανίζουν σήμερα τὰ ἄτομα καὶ τὶς ἀνθρώπινες κοινωνίες, πολλοὶ Ἕλληνες καὶ ξένοι ἐπιστήμονες προσπάθησαν νὰ δώσουν μιὰ ἐρμηνεία καὶ κάποια ἐξήγηση. Βεβαίως, δὲν θὰ πρέπει νὰ παραγνωρίζουμε τὴ σημαντικὴ καὶ ἀλματώδη ἀνάπτυξη τοῦ τεχνικοῦ πο-

λιτισμοῦ τῶν ἡμερῶν μας, ἀλλὰ παρὰλληλα δὲν θὰ πρέπει καὶ νὰ μᾶς διαφεύγει ἡ ἄλλειψη προόδου καὶ καλλιέργειας τῶν πνευματικῶν καὶ ἠθικῶν ἀξιών, μὲ φυσικὴ συνέπεια νὰ εἶναι ὄρατὴ ἡ πολὺπλευρῆ κρίση τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἡ παρὰλληλη ὑποβάθμιση τῶν πανανθρώπινων ἀξιών.

Ἄς δοῦμε τὶς ἀπόψεις ὀρισμένων Ἑλλήνων καὶ ξένων ἐρευνητῶν, ἀναφορικὰ μὲ τὴν κρίση τοῦ σύγχρονου πολιτισμοῦ: ὁ Καθηγητὴς καὶ τ. Βουλευτὴς Δ. Νιάνιας, ποὺ ἀσχολήθηκε ἀρκετὰ μὲ τὸ πρόβλημα τῆς κρίσης τοῦ πολιτισμοῦ, εἶναι τῆς γνώμης ὅτι αἰτία τῆς κρίσεως αὐτῆς εἶναι ὁ ὀρθολογισμὸς, δηλαδή τὸ νὰ σκέπτεται ἢ νὰ κρίνει κανεὶς μόνον μὲ τοὺς κανόνες τῆς λογικῆς, ἐπειδὴ αὐτὸς (ὁ ὀρθολογισμὸς) εἶναι ποὺ ἐπέφερε τὴν ἀμφισβήτηση καὶ τὴν παρακμὴ τῶν ἀξιών, τὸν ἀτομισμὸ καὶ τὴν ἀπληστία. Τέλος, ἀναγνωρίζει ὅτι βασικὴ αἰτία τῆς κρίσεως τοῦ πολιτισμοῦ εἶναι ἡ ἀπομάκρυνση τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὶς πνευματικὲς ἀξίες².

Ἐνας δεῦτερος ἐρευνητὴς εἶναι ὁ κοινωνιολόγος Κ. Καστοριάδης, ὁ ὁποῖος θεωρεῖ ὡς αἰτία κρίσεως τοῦ πολιτισμοῦ τὸν ἀτομισμὸ καὶ τὸν καταναλωτισμὸ καὶ προτείνει ὡς λύση τὴν ἀνανέωση τῆς παράδοσης καὶ τὴ συμμετοχικὴ δημοκρατία, μὲ πρότυπο τὴ δημοκρατία τῆς ἀρχαίας Ἀθήνας. Μὲ τὴν ἐπιστήμη καὶ τὴν τεχνικὴ, πιστεύει, θὰ φτιάξουμε μιὰ καινούργια κοινωνία, ποὺ ἔχει ὡς βασικὲς ἀξίες τὴν ἐλευθερία, τὴν ἠθικὴ ἀυτονομία τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴ συμμετοχικὴ δημοκρατία. Μόνον μὲ τὶς τρεῖς αὐτὲς ἀξίες, νομίζει, ὅτι θὰ λύσουμε ὅλα τὰ προβλήματα τῆς κοινωνίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Γιὰ τὶς ἠθικὲς καὶ πνευματικὲς ἀξίες ὁ Καστοριάδης λέει ὅτι, αὐτὲς εἶναι ἄσχετες ἀπὸ τὴ θρησκεία καὶ τὴ μεταφυσικὴ ἐπειδὴ εἶναι δημιουργήματα τοῦ ἀνθρώπου³.

Ὁ ρώσος φιλόσοφος Ν. Berdiaef θεωρεῖ ὅτι, αἰτία τῆς κρίσεως τοῦ πολιτισμοῦ εἶναι οἱ πολιτικὲς καὶ ἄλλες ἰδεολογίες,

ἐπειδὴ αὐτὲς εἶναι πού ὀδήγησαν τὴν ἀνθρωπότητα στὴν οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ ἀναρχία καὶ ὀδήγησαν σὲ πνευματικὰ ἀδιέξοδα. Ἡ πιὸ σημαντικὴ, ὅμως, αἰτία τῆς κρίσεως αὐτῆς εἶναι ἡ ἀπομάκρυνση τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸ θεό, ἡ αὐτονόμησή του. Ὁ ἄνθρωπος θεοποίησε τὴν ἐπιστήμη καὶ τὴ λογικὴ καὶ πίστευσε ὅτι μόνος του, μὲ τὴ βοήθεια τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τεχνικῆς, θὰ λύσει ὅλα του τὰ προβλήματα καὶ θὰ ἐξασφαλίσει τὴν εὐδαιμονία του. Ἀλλὰ ὁ ὀρθολογισμὸς καὶ ἡ τεχνικὴ ὀδήγησαν στὴ μηχανοκρατία, στὸν ὕλισμὸ καὶ τὸν καπιταλισμὸ καί, τέλος, στὴν ἀθεΐα. Ἡ τεχνικὴ μας δίνει μόνο τὰ μέσα. Σήμερα τὰ μέσα ἔγιναν σκοποί, γι' αὐτὸ ὁ ἄνθρωπος ἔχει πνευματικὸ κενό, ἔχει φθάσει σὲ ἀδιέξοδο. Ἡ μόνη λύση γιὰ τὴν ἔξοδο ἀπὸ τὴν κρίση αὐτὴ εἶναι ἡ ἐπιστροφή στὴ χριστιανικὴ πίστη, ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἀρχῶν τοῦ χριστιανισμοῦ, ἡ ἀδελφοποίησι τῶν ἀνθρώπων στὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ σωτήρα τῶν ἀνθρώπων⁴.

Ἐξ ἄλλου, ὁ γάλλος Ἀκαδημαϊκὸς Ἀντρέ Μαλρώ περὶ τὰ μέσα τοῦ 20^{οῦ} αἰῶνα, ἔγραψε: «Ὁ 21^{ος} αἰῶνας θὰ εἶναι χριστιανικὸς ἢ δὲν θὰ ὑπάρξει καθόλου», ἐνῶ ὁ ἄγγλος ποιητὴς *T. S. Elliot* ὑποστήριξε ὅτι: «μόνο ἡ χριστιανικὴ πίστη θὰ σώσει τὴν Εὐρώπη, μόνο αὐτὴ θὰ βοηθήσει στὴ δημιουργία ἐνὸς νέου πολιτισμοῦ. Δὲν πιστεύω ὅτι ὁ πολιτισμὸς τῆς Εὐρώπης θὰ μποροῦσε νὰ ἐπιβιώσει, ὕστερα ἀπὸ μίαν ὀλοκληρωτικὴν καταστροφὴ τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Ἄν ὁ Χριστιανισμὸς ἐξαφανισθεῖ μία μέρα, ὀλόκληρος ὁ πολιτισμὸς μας θὰ ἐξαφανισθεῖ»⁵.

Ἄς δοῦμε μία ἀκόμα ἀπὸ τὶς πολλὲς καὶ διάφορες ἀπόψεις, πού ἀναφέρονται στὰ αἰτία τῶν δεινῶν πού μαστίζουν τὴν ἀνθρωπότητα καὶ πού ἀποτελοῦν τὴν αἰτία κρίσεως τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ μας, ἐκείνη τοῦ ἄγγλου οἰκονομολόγου καὶ Ὑπουργοῦ Οἰκονομικῶν κατὰ τὴν περίοδο τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου, τοῦ *Sir Stafford Kripps*. Ἐλεγε, λοιπόν, αὐτός: «Αἰτία τῶν

δεινῶν εἶναι οἱ ἰδεολογίες, πού φανατίζουν καὶ δημιουργοῦν συγκρούσεις. Ὁ χριστιανισμὸς, ὅμως, δὲν εἶναι ἰδεολογία εἶναι ἡ ἀλήθεια. Ὁ Χριστὸς μᾶς δίνει τὸ πρότυπο τῆς ζωῆς, γιὰ νὰ φτιάξουμε ἕνα χριστιανικὸ πολιτισμό. Μόνο μὲ βάση τὸν Χριστιανισμὸ θὰ ἐπικρατήσῃ στὸν κόσμὸ ἡ εἰρήνη καὶ ἡ κοινωνικὴ δικαιοσύνη».

IV. Ἐξήντα χρόνια περίπου ἀπὸ τὴν λήξη τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου καὶ ἡ Εὐρώπη μοιάζει νὰ ἔχει ὀρθοποθήσῃ ἀπὸ πλευρᾶς συνύπαρξης μὲ τοὺς λαοὺς τῆς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πλευρᾶς εὐημερίας. Παρὰ ταῦτα, θὰ λέγαμε ὅτι ἡ γηραιὰ καὶ πολιτισμένη Εὐρώπη ἔχει ξεφύγει ἀπὸ τὴν πορεία τῆς κατευθύνεται πρὸς μίαν δικτατορία τοῦ ἀφηρημένου χρήματος, τῆς ἀγορᾶς πού ρυθμίζεται ἐρήμην τῆς κοινωνίας. Ἡ αἰὼνια εἰρήνη κατελύθη στὰ Βαλκάνια· ἡ συνύπαρξη δοκιμάστηκε τὴν ἐπαύριον τῆς διεύρυνσης, ὅταν οἱ νέες χώρες τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνώσεως ἔσπευσαν στὸ πλευρὸ τῶν Η.Π.Α. κατὰ τοῦ Ἰράκ· ἡ εὐημερία τῶν ἐργαζομένων μαζῶν ἀπειλεῖται εὐθέως, καθὼς θεωρεῖται ἀσύμβατη μὲ τὴ διεθνοποιημένη κυκλοφορία κεφαλαίων. Ἡ μεταπολεμικὴ Εὐρώπη τῆς πρόνοιας καὶ τοῦ δικαίου, τῆς ἐμπειρίας καὶ τῆς δημοκρατίας - μὲ τὰ πολλὰ δεδαίως μελανὰ τῆς σημεῖα - σήμερα ἔχει γίνῃ ἡ Εὐρώπη τῆς ἀναθεώρησης, τῆς ἀστάθειας, τῆς ἀνασφάλειας καὶ τοῦ πεσιμισμού⁶.

Ὁ αἰμίμητος καθηγητὴς Ἀλέξανδρος Τοιριντάνης συνήθιζε νὰ λέει: «ἀφ' ὅτου ἐπεκράτησε τὸ πνεῦμα τοῦ Πρωταγόρα, σύμφωνα μὲ τὸ ὅποιο *πάντων χρημάτων μέτρον ἄνθρωπος*, ἀπώλεσαν ἀπὸ τὴν ζωὴ τοὺς οἱ ἄνθρωποι τοὺς «σταθεροὺς προσανατολισμοὺς» των, οἱ ὅποιοι ἐβασίζοντο στὴ θρησκευτικὴ τους πίστη πού ἐξασφάλιζε τὴν ἁρμονία στὸν ἄνθρωπο μὲ τὸ ἑαυτὸ του, μὲ συνέπεια τὴν γένεση τῆς ὑφισταμένης κρίσεως».

Ἡ ἑλληνικὴ κλασικὴ ἀρχαιότητα, τὶς αἰώνιες ἀξίες τὶς ὁποῖες στήριζε καὶ μετα-

λαμπάδευσε στις επόμενες γενιές, όπως είναι η διαμόρφωση του ἄρτιου ἀνθρώπου, όπως επίσης και του καλοῦ κ' ἀγαθοῦ ἀνδρός, βρήκαν εὐρύτατη ἀπήχηση στους λαούς τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἡπείρου. Ἀπ' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο, μᾶς λέγει ὁ Δ. Βαλληνδράς⁷, ἡ ἀρχαία ἐλληνικὴ φιλοσοφία ζητεῖ πίστη καὶ βίωση τῶν ἀξιῶν, πού σήμερα ἀμφισβητοῦνται, θεωροῦνται ξεπερασμένες καὶ ἀναχρονιστικές, όπως εἶναι τὰ ἱερὰ καὶ τὰ ὅσια τῆς φυλῆς, ἡ πατριδα, ἡ ἀρετὴ, ἡ ἐντιμότητα καὶ ἡ ἀκεραιότητα τοῦ χαρακτήρα, ἡ εἰλικρινὴς καὶ δίκαιη συμπεριφορὰ, ἡ ἐπιδίωξη τοῦ κοινοῦ καλοῦ.

Εἶναι βέβαιο ὅτι, βασικὲς ἀξίες τῆς ἀξιοπρέπειας, τῆς ἀμοιβαιότητος καὶ τῆς ἀγάπης βρῖσκονται στὴν διδασκαλία τῆς θρησκείας καὶ ἐννοοῦμε τῆς χριστιανικῆς θρησκείας.

V. Εἰδικά, ὡς πρὸς τὸν δικό μας πολιτιστικὸ ὄχι, παρατηροῦμε ὅτι τὸ δέντρο τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ ἔλκει τὶς ρίζες του ἀπὸ τὴν ἀρχαιοελληνικὴ γραμματεία καὶ τὶς ἐλληνοχριστιανικὲς ἀξίες, ὁ ρόλος τῶν ὁποίων ὑπῆρξε καθοριστικὸς διὰ μέσου τῶν αἰῶνων.

Γνωρίζουμε, βέβαια, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἀποτελεῖ τὴν ὑψιστὴ ἀξία ἀλλὰ καὶ τὸ μέτρο ὅλων τῶν πραγμάτων, τὰ δὲ χαρακτηριστικὰ του γνωρίσματα εἶναι ἡ σοφία, ἡ ἀρετὴ, ἡ μετριοφροσύνη, ἡ ἰσορροπία, ἡ εὐγένεια, ἡ ὑπευθυνότητα, ἡ ὑπομονή, ὁ ἥρωϊσμός, καὶ τὸ μεγαλεῖο - ὅπως κατὰ τρόπο παραστατικὸ καὶ γλαφυρὸ συνόψισε ὁ Ἀκαδημαϊκὸς Κ. Δεσποτόπουλος, στὸ Συνέδριο Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν χριστιανισμό, θὰ λέγαμε ὅτι ὑπάρχουν ἐνιαῖες καὶ κραυγαλέες ἀξίες, ἐλεύθερες καὶ ἀδέσμευτες οἱ ὁποῖες συμπληρώνουν καὶ ὀλοκληρώνουν τὶς ἀντίστοιχες ἀξίες τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀφοῦ στὸν χριστιανισμό προβάλλουν οἱ πανανθρώπινες ἀξίες τῆς οἰκουμενικότητος, τῆς ἀδελφοσύνης,

τῆς ἀλληλεγγύης καὶ τῆς ἀγάπης⁸.

Ἐκεῖνο, ὅμως, τὸ ὁποῖο θὰ πρέπει νὰ τονισθεῖ ἰδιαίτερα εἶναι ἡ προβολὴ τῶν αἰώνων καὶ ἀκατάλυτων ἀξιῶν τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ στὴ βάση τῶν ὁποίων εἶναι ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος καὶ πού συνεπικουρεῖται ἀπὸ τὸν λόγο τοῦ Ἀριστοτέλη, σύμφωνα μὲ τὸν ὁποῖο, ὁ ἄνθρωπος εἶναι «τὸ ἄριστον τῶν ἐν τῷ κόσμῳ» ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν χριστιανισμό ἢ μᾶλλον ἀπὸ τὴν πίστη τοῦ Χριστιανισμοῦ ὅτι, ὁ ἄνθρωπος εἶναι φτιαγμένος «κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν τοῦ Θεοῦ», δηλαδή εἶναι αὐτὴ ἡ ἴδια ἢ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ⁹. Ὁ Ἀκαδημαϊκὸς Λ. Χριστοφόρου σὲ ὁμιλία του στὴ Χριστιανικὴ Ἐνωση Ἐπιστημόνων καὶ στὴ Χριστιανικὴ Ἐνωση Ἐκπαιδευτικῶν Λειτουργῶν, στὶς 7 Ὀκτωβρίου 2005 μὲ θέμα: «οἱ πανανθρώπινες ἀξίες» ἐπεσήμανε τὴν καθοδηγητικὴ σημασία τῆς χριστιανικῆς ὀρθοδοξίας στὴ θεώρηση τῶν πανανθρώπινων ἀξιῶν, σὲ σχέση μὲ τὰ δύσκολα ἐπιστημονικοτεχνολογικὰ προβλήματα τῶν ἡμερῶν μας. Ὑποστήριξε ὅτι οἱ ἀντιλήψεις τῆς κοινῆς μας γιὰ τὸ τί εἶναι πρόσωπο, καλύπτουν ἓνα εὐρὸ φάσμα καὶ διαφέρουν μεταξύ τους ποιοτικά οἱ κοινῆς πού δέχονται τὸ πρόσωπο ὡς ἀντικείμενο, ἀπὸ ἐκεῖνες πού τὸ σέβονται ὡς ἱερὴ ὑπαρξὴ καὶ ὡς ὑπέρτατη ἀξία. Ὑποστηρίζει, ἐπίσης, ὅτι ἡ πανανθρώπινη ἀξία τοῦ προσώπου βρῖσκει τὴν πληρότητά της στὴ Χριστιανικὴ ὀρθοδοξία. Διαχωρίζει ἡ Χριστιανικὴ Ὀρθοδοξία, ὅπως περιγράφει ὁ Lossky¹⁰, τὸ πρόσωπο ἢ ὑπόστασι τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν ἀτομικὴ του οὐσία ἢ φύση. *Ὡς ἄτομα, ἔχουμε οἱ ἄνθρωποι ὁμοιότητα οὐσίας καὶ διαφορὰ προσώπων. Ἡ φυσικὴ οὐσία τοῦ καθενός μας εἶναι κοινὴ. Ἡ προσωπικότητά μας ὅμως ἀνήκει στὸν καθένα μας δυνάμει τῆς ξεχωριστῆς καὶ εἰδικῆς σχέσης μας μὲ τὸ Θεό. Ἡ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ στὸν ἄνθρωπο καὶ ἡ εἰδικὴ σχέση τοῦ κάθε ἀνθρώπου μὲ τὸ Θεό καθορίζουν, ἐπομένως, τὴν πανανθρώπινη ἀξία τοῦ προσώπου.*

Τὸν Μάιο τοῦ 2004, ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ὀργάνωσε διεθνὲς συνέδριο¹¹ γιὰ τὴν ἀνάδειξη τῶν πανανθρώπινων ἀξιών. Στὸ ἐν λόγω συνέδριο ἀναφέρθηκαν, μεταξὺ ἄλλων, καὶ οἱ παρακάτω πανανθρώπινες ἀξίες: Τὸ πρόσωπο, ἡ ἀγάπη, ἡ ἀμοιβαιότητα (ὁ χρυσὸς κανόνας) ὁ σεβασμὸς τῆς ζωῆς, τῆς ἐλευθερίας, τῆς δικαιοσύνης, τῆς φιλαλήθειας, καὶ τῆς ἀνθρώπινης ἀξιοπρέπειας. Ἐπὶ πλέον, ἀναφέρθηκαν ἰδιαίτερα: ἡ διασφάλιση τῆς πολιτισμικῆς κληρονομιάς τοῦ ἀνθρώπου, τῶν ἱστορικῶν δεδομένων καὶ τῆς ἀντικειμενικότητας τῆς γνώσης.

Δυστυχῶς, εἴτε τὸ θέλουμε, εἴτε ὄχι, οἱ ἀξίες - πολιτισμικὲς ἢ πανανθρώπινες - συνεχῶς διαμορφώνονται καὶ μεταβάλλονται, ἀφοῦ ἀρκετὲς ἀπ' αὐτὲς χάνουν σταδιακὰ τὴν ἀρχικὴ σημασία τους καὶ τὸν κατευθυντήριο προσανατολισμὸ τους ἔτσι, ὥστε νὰ μιλάμε γιὰ ὑποβάθμιση καὶ γιὰ υποβίβαση τῶν ἀξιών. Ἀναφέρουμε χαρακτηριστικὰ μερικὲς ἀπὸ τὶς πανανθρώπινες ἀξίες, οἱ ὁποῖες ἔχουν σήμερα ὑποβαθμισθεῖ: ἡ ἐλευθερία, ἡ δικαιοσύνη, ἡ ἀγάπη, ὁ σεβασμὸς τῆς ζωῆς ἢ ἀξιοπρέπεια, καὶ πολλὲς ἄλλες.

Ποῦ θὰ ὀδηγήσει ἄραγε, αὐτὴ ἡ κρίση τῶν ἀξιών τοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης, ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρου τοῦ πλανήτη μας;

Σὲ μιὰ περίοδο τοῦ περασμένου αἰῶνα καλλιεργήθηκε ἡ ἐντύπωση - ἰδίως μετὰ τὴν ἐπικράτηση τῆς κομμουνιστικῆς ἰδεολογίας - ὅτι ἡ θρησκευτικὴ σύγκλιση καὶ ὁμοιομορφία στὴ Γῆ, τελικὰ θὰ ἐπιτυγχάνετο μὲ τὴ δυναμικὴ ἐξάλειψη ἢ τὴν πλήρη ἄρνηση τῆς θρησκείας. Ἀκραῖο παράδειγμα αὐτοῦ τοῦ σχεδιασμοῦ ὑπῆρξε ἡ Ἀλβανία, ὅπου ἐπιβλήθηκε διὰ τῆς βίας ἡ ἀθεϊστικὴ ὁμοιογένεια. Ἀνάλογη προσδοκία ἀπὸ τὴν ἀντίθετη πλευρὰ καλλιεργήθηκε σὲ ἄλλες χώρες, ποὺ εἶχαν ἐπηρεασθεῖ πολιτιστικὰ ἀπὸ τὸν καπιταλισμὸ, μὲ τὴ διάδοση τῆς ἀντιλήψεως ὅτι ἀπλῶς ἡ θρησκεία θὰ καταστεῖ ἄχρηστη. Οἱ ἄνθρωποι ὅλο καὶ λιγότερο θὰ τὴν χρειάζονται, ἐφόσον βρῖσκουν τὶς λύσεις τῶν προβλημάτων τους μὲ τὴν ἐπιστῆμη καὶ τὴν τεχνολογία. Ἔτσι ὑποστηρίχθηκε ἡ

ἀποψη ὅτι ἡ θρησκεία θὰ πεθάνει ἀπὸ παρακμὴ καὶ ἀσφυξία. Ἡ πρόβλεψη, ὅμως, ὅτι ἡ προσέγγιση τῶν ἀνθρώπων θὰ ἐπετυγχάνετο μὲ τὸ τέλος τῆς θρησκείας δὲν ἐπαληθεύτηκε. Στὰ τέλη τοῦ 20^{οῦ} αἰῶνα τὰ γεγονότα ἐδείξαν πόσο ἐπιφανειακὲς ἦσαν οἱ ἀντιλήψεις αὐτές. Ὁ 19^{ος} αἰῶνας ἔληξε μὲ τὴ νιτσεικὴ ἀναγγελία ὅτι «ὁ Θεὸς πέθανε καὶ τὸν σκοτώσαμε ἐμεῖς». Ἀλλὰ ὁ 20^{ος} αἰῶνας καὶ μαζί του καὶ ἡ δευτέρη χιλιετία ἔληξαν μὲ μιὰ ἐντυπωσιακὴ ἀναζωπύρωση τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος¹².

Σήμερα, ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ἰδιαίτερα ἡ Ὁρθοδοξία καλεῖται νὰ διαδραματίσει ἓνα ἄκρως σοβαρὸ καὶ σωτήριο ρόλο, τὸν ὁποῖο ὀφείλουμε ὅλοι νὰ συνειδητοποιήσουμε καὶ μάλιστα χωρὶς καθυστέρηση. Πρέπει ὅπως-δήποτε, νὰ ἀξιοποιήσουμε ἀπὸ ἐμᾶς τοὺς ἴδιους τὸ ἐνδιαφέρον ποὺ παρατηρεῖται στὴ Δύση γιὰ τὴν Ὁρθοδοξία καὶ γιὰ τὸ μέλλον τῆς. Χαρακτηριστικὰ δὲ γιὰ τὴν Ὁρθοδοξία εἶναι τὰ ὅσα εἶπε ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Καντέρμπουρου κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ Α΄ Πανευρωπαϊκοῦ Συνεδρίου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τὰ πρακτικὰ τοῦ ὁποῖου μόλις κυκλοφόρησαν μὲ τίτλο: «Ἀρχές καὶ ἀξίες γιὰ τὴν οἰκοδόμηση τῆς Εὐρώπης». Ἴδου, λοιπόν, τι ἀναφέρει ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Καντέρμπουρου:

«Ἡ συνεισφορὰ καὶ ἡγεσία μιᾶς ὀρθόδοξης χώρας, καθὼς ἀναλογιζόμαστε τὸ μέλλον τῆς Εὐρώπης, θὰ ἔχει μέγιστη σπουδαιότητα. Δὲν θὰ ὑπάρξει ὑγιὲς καὶ βιώσιμο μέλλον γιὰ τὴν Εὐρώπη παρεκτός καὶ ἂν θέσουμε στὴν καρδιά ὄλων τῶν σκέψεων καὶ προβληματισμῶν μας ἓνα ξεκάθαρο δρᾶμα τοῦ προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου - τὴν ἀπόλυτη πεποίθηση ὅτι ἔχουμε δημιουργηθεῖ γιὰ νὰ ἀντανακλούμε τὴ δόξα τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ τὸν ἀτενίζουμε μὲ χαρὰ καὶ νὰ βιώνουμε ἐπὶ γῆς τὴν κοινωνία τῶν οὐρανῶν. Μονάχα ἀπὸ τὸ ὄραμα αὐτὸ μπορεῖ νὰ ξεπηδήσει ἡ πραγματικὴ δικαιοσύνη καὶ ἡ πραγματικὴ εὐνομία. Ἀνεκᾶθεν ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἐμαρτύρησε τὶς ἀλήθειες αὐτὲς μὲ παρρησία...».

Με την ολοκλήρωση τῆς μελέτης αὐτῆς, θεωροῦμε σκόπιμο καὶ ἀναγκαῖο νὰ παραθέσουμε τὴν πρόδλεψη ἑνὸς κορυφαίου βρετανοῦ βυζαντινολόγου, τοῦ Στήβεν Ράνσιμαν, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία: «κατὰ τὰ ἐπόμενα ἑκατὸ χρόνια, λέγει, ἡ Ὁρθοδοξία θὰ εἶναι ἡ μόνη ἱστορικὴ Ἐκκλησία, ἡ ὁποία θὰ ὑφίσταται, διότι πιστεύω ὅτι προσφέρει τὴν πραγματικὴ πνευματικότητα, πού οἱ ἄλλες Ἐκκλησίες δὲν μποροῦν νὰ μεταδώσουν. Ὅλα αὐτὰ μὲ ὀδηγοῦν στὸ συμπέρασμα - συνεχίζει ὁ Σ. Ράνσιμαν - ὅτι ἡ ὀρθοδοξία θὰ διατηρηθεῖ, σὲ ἀντίθεση μὲ τὶς ἄλλες Ἐκκλησίες. Ὅλα αὐτὰ μὲ γεμίζουν μὲ τὴν πεποίθηση - καταλήγει ὁ βρετανὸς βυζαντινολόγος - ὅτι ἡ Ὁρθοδοξία εἶχε μπροστά της ἕνα δέβαιο καὶ πολὺ καλὸ μέλλον».

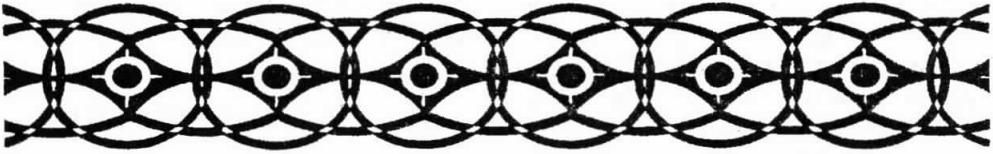
Καταλήγοντας, ἐμεῖς πιστεύουμε ὅτι βασικὴ καὶ θεμελιώδης προϋπόθεση γιὰ τὴν ὑπέρβαση τῶν αἰτίων τῆς κρίσεως τοῦ σύγχρονου Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ εἶναι ὁ ἐπαναπροσανατολισμὸς τοῦ εὐρωπαϊοῦ πολίτη τοῦ 21^{ου} αἰῶνα στὶς σταθερὲς καὶ ἀνεπανάληπτες ἀξίες τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τῆς χριστιανικῆς πίστεως, μέσα ἀπὸ τὶς ὁποῖες προβάλλουν οἱ πανανθρώπινες ἀξίες τῆς οἰκουμενικότητας, τῆς ἀδελφοσύνης τῶν λαῶν, τῆς ἀλληλεγγύης καὶ τῆς ἀγάπης, πού ἀποτελοῦν τὶς μοναδικὲς καὶ ἀκατάλυτες, ἀξίες, οἱ ὁποῖες θὰ ἀναστηλώσουν

καὶ θὰ ἀνανεώσουν τὸ πολιτισμικὸ οἰκοδόμημα τῆς γηραιᾶς ἡπείρου μας.

ΑΘΑΝ. ΔΗΜ. ΤΣΑΚΩΝΑΣ
Πανεπιστημιακὸς καθηγητῆς

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ:

1. Β. Χ. Χαράλαμποπούλου, «Ἡ κρίση τοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἡ ὑπέρβασή της», περιοδ. «ΑΚΤΙΝΕΣ», ἀρ. 667, 2006, σελ. 15 - 19.
2. Δ. Νιάνια, «Κρίσεις καὶ συρράξεις - Ἡ κρίση τοῦ πολιτισμοῦ - Ἐπιστήμη, Ἐξουσία», Ἐκδ. Παπαζήση, Ἀθήνα, 1985 καὶ ἄλλα ἔργα.
3. Κ. Καστοριάδη, «Κοινωνικὸς μετασχηματισμὸς καὶ πολιτισμικὴ δημιουργία» («Ἐποπτεία»), τεύχ. 46, 1980, σσ. 395 - 405.
4. Ν. Berdiaef, «Ὁ νέος μεσαιῶνας, 1923», Ἑλλ. Ἐκδ. Πουρνάρα, Θεο/νίκη, 1987.
5. Τ. S. Elliot, «Ἡ ἐνότητα τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Πολιτισμοῦ», Μετ. Εὐ. Μόσχου, Ἀθήνα, 1990.
6. Ν. Τ. Ξυδάκη, «Πουκάμισο ἀδειανό», ἔφημ. «Καθημερινή» τῆς 29.01.2006.
7. Δ. Λ. Βαλληνδρά, «Πολιτισμικὲς Ἀξίες καὶ Σύγχρονη Κοινωνία, Ἐκτροπὲς - Εἰδῶλα». Περιοδ. «ΑΚΤΙΝΕΣ», ἀρ. 607, 2000, σελ. 10 - 17.
8. C. Despotopoulos in L. G. Christophorou and G. Contopoulos (Eds) *Universal Values, Academy of Athens, 2004*, p. 27.
9. Α. Γ. Χριστοφόρου, Ὁμιλία στὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, 19 Ἀπριλίου 2005 (Ἀπὸ τὰ πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, τ. 80, τευχ. Α', σελ. 37 - 50, 2005).
10. V. Lossky, "In the Image and likeness of God", St. Vladimir's Seminary Press, Cretwood, New York, 2001.
11. L. G. Christophorou and G. Contopoulos (Eds) *Universal Values, Academy of Athens, 2004*.
12. Α. Γιαννουλάτου, «Παγκοσμότητα καὶ Ὁρθοδοξία», Ἀθήνα 2000. Ἐκδόσεις Ἀκρίτας, σελ. 19 - 20.

ΠΑΙΔΕΙΑ: ΜΕΡΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ

Είδαμε φέτος να ψηφίζεται από τη Βουλή, ο Νέος Νόμος Πλαίσιο για τα ΑΕΙ της Χώρας μας. Πολλοί σήμερα, αναρωτιούνται. Αφού ο Νόμος αυτός συμβάλλει στον εκσυγχρονισμό και αναβάθμιση της Ανώτατης Εκπαίδευσης, γιατί δεν βλέπουμε πρόοδο στην εφαρμογή του; Ποιοι παράγοντες επιδρούν αρνητικά, έτσι ώστε να παρατηρείται μιὰ χλιαρά και βραδυπορούσα εφαρμογή των προτεινόμενων από τον Νόμο διατάξεων;

Αυτή η χλιαρότητα, από την Πανεπιστημιακή κοινότητα γενικά, αντιμετώπισης προτεινόμενων εκσυγχρονιστικών ιδεών, καθώς και η εκ των προτέρων αντιδράσεις ορισμένων μελών της, σε κάθε τι που προτείνεται από την Πολιτεία προς βελτίωση της όλης κατάστασης, δημιουργεί την εντύπωση μιὰς νοσηρής και αντιπροοδευτικής νοοτροπίας που επικρατεί μέσα στους κόλπους των Πανεπιστημίων μας.

Μία πολύ απογοητευτική κατάσταση, είδαμε στις αρχές του φθινοπώρου, όταν τις εκλογές για ανάδειξη Πρυτανικών αρχών και Προέδρων Τμημάτων όσες είχαν αναβληθεί από τις αρχές του καλοκαιριού, τις τορπίλιζε συστηματικά, μία μειοψηφία άριστερών φοιτητών, οι οποίοι, κατά τη γνωστή «κακουργηματική» συμπεριφορά των, διέλυναν τα πάντα. Και το ερώτημα στο γεγονός αυτό είναι: καλά, δεν μπορεί η Πολιτεία να προστατεύσει τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ίδρυμάτα της, από τις επιδρομές αναρχικών στοιχείων; Γιατί επιδεικνύεται τόσο άνοχη;

– Ένα άλλο, κύριο ερώτημα, διατυπώνεται ως προς τη στάση του Κράτους, έναντι των ήδη, από αρκετών ετών λειτουργούντων Ιδιωτικών Κέντρων Ανώτατης Εκπαίδευσης. Αυτά, παρέχουν επισημονικές γνώσεις, σε διάφορα γνωστικά αντικείμενα, σε χιλιάδες νέους, με βάση Εκπαιδευτικά Προγράμματα, τα οποία δεν υπόκεινται σε έλεγχο από το Υπουργείο Παιδείας. Δηλαδή, οι αρμόδιες υπηρεσίες του Κράτους δεν γνωρίζουν βάσει ποίων κανόνων λειτουργούν τα Κέντρα αυτά. Γιατί αυτή η αδιαφορία ως προς την τύχη τόσων χιλιάδων νέων, των οποίων το μέλλον είναι αβέβαιο, αφού τα πτυχία των δεν αναγνωρίζονται;

– Ένα άλλο γεγονός που δημιουργεί πολλά ερωτηματικά, είναι η συνέχιση ίδρυσης νέων Πανεπιστημίων (αισίως φθάσαμε τα 23), σε διάφορες περιοχές της Ελλάδος, γεγονός που συμβάλλει, λόγω έλλειψης βασικών υποδομών και χωρίς μελέτες σκοπιμότητας και βιωσιμότητας, στην υποβάθμιση των σπουδών και στην παροχή πτυχίων, πολλά από τα οποία, δεν έχουν αντίκρουσμα στην εξεύρεση εργασίας. Δημιουργείται έτσι, μία «στρατιά» νέων πτυχιούχων ΑΕΙ, που άναξητων μάτια, μία εργασία, που θα τους ικανοποιεί, όχι μόνο ήθικα, αλλά πολύ περισσότερο οικονομικά.

Και εδώ, πάλι θα θέσουμε άλλο ένα ερώτημα: Δεν υπάρχει άλλη λύση για να διοχετευθεί το νεανικό δυναμικό, προς κατευθύνσεις σπουδών άλλης μορφής εκτός πανεπιστημιακής; Λέγεται ότι, το

θέμα ίδρυσης ΑΕΙ και ΤΕΙ στην έπαρχια, έχει κυρίως πολιτικο-οικονομικό χαρακτήρα και άποσκοπεῖ στην οικονομική ενίσχυση τῶν ἐπαρχιακῶν πόλεων. Αυτό σημαίνει πολλά... Ἡ Παιδεία δὲν μπορεῖ, μὲ κανένα τρόπο, νὰ γίνεται μοχλὸς οικονομικῆς ἀνάπτυξης τῆς ἐπαρχίας. Ἄλλος εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς Παιδείας. Αὐτὸς βρίσκεται πολὺ ὑψηλὰ πάνω ἀπὸ τὰ ὅποια πολιτικο-οικονομικὰ κίνητρα. Δὲν εἶναι ὑλικός. Εἶναι πνευματικός, δηλαδὴ σὲ ἄλλης μορφῆς ἐπίπεδο. Φαίνεται ὅτι, αὐτὸ δὲν ἔχει κατανοηθεῖ ἀπὸ πολλοὺς ἰθύνοντες, στὴ λήψη σχετικῶν ἀποφάσεων.

– Πολλοί, μιλοῦν τελευταῖα, γιὰ τοὺς νέους, πτυχιούχους τῶν 700 εὐρώ, οἱ ὅποιοι δὲν μποροῦν νὰ ζήσουν ἀνεξάρτητα σὲ δικό τους διαμέρισμα καὶ «νὰ κάνουν τὴ ζωὴ τους». Πρόσφατα, δημοσιεύθηκαν τὰ ἀποτελέσματα μιᾶς ἔρευνας ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν, σχετικῶς μὲ τὸ θέμα αὐτό. Ἐνα στοιχεῖο, τῆς ἔρευνας αὐτῆς, μᾶς λέει ὅτι, τὸ 61,4% τῶν νέων, μένουν μαζί μὲ τοὺς γονεῖς των, διότι δὲν ἔχουν τὰ οικονομικὰ μέσα νὰ ζήσουν ἀνεξάρτητοι.

Στὸ γεγονός αὐτό, ἡ ἀποψη τῶν ηλικιωμένων ἀτόμων, τῆς ἀσικῆς, κατὰ κύριο λόγο, τάξης εἶναι ὅτι, ἔτσι ξεκίνησαν καὶ αὐτοί, ὡς νέοι ἐπιστήμονες, μέσα στὸ οἰκογενειακὸ περιβάλλον, μέχρις ὅτου ἦλθε ἡ ὥρα νὰ βρεθεῖ ἡ λύση, ἡ ὁποία, σὲ πολλὲς περιπτώσεις, ἦταν ἡ ἀποκατάσταση διὰ τοῦ γάμου. Οἱ νέοι ὅμως σήμερα, δὲν σκέπτονται ἔτσι. Ἐχουν ἀπαιτήσεις ἀπὸ τὴν Πολιτεία καὶ τὴν κοινωνία, νὰ τοὺς παρέχεται ἡ δυνατότητα ἐργασίας ἀνάλογης τῶν σπουδῶν τους, μὲ ἀπολαυτὲς πού νὰ ἱκανοποιοῦν μία στοιχειώδη, ἀνεξάρτητη ἀπὸ γονεῖς, διαβίωσή τους. Στὴ σημερινὴ καταναλωτικὴ κοινωνία, ὅπου οἱ ἀπαιτήσεις σὲ ὑλικά ἀγαθὰ εἶναι αὐξημένες, σὲ σχέση μὲ παλαιότερα χρόνια, δὲν μποροῦν οἱ νέοι νὰ ἀπεμπολήσουν τὴν ἀπόκτηση διαφόρων ὑλικῶν ἀγαθῶν, τὰ

ὅποια διευκολύνουν τὴ ζωὴ τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου. Τὰ θεωροῦν ἀπαραίτητα ἐργαλεῖα, στὴν πορεία καὶ ἐξέλιξη τῶν ζωῆς των.

Καὶ ἐδῶ πάλι, πολλὰ ἐρωτήματα τίθενται: Γιατί, ἡ Πολιτεία ἄφησε τόσα χρόνια νὰ ἐξελιχθεῖ καὶ νὰ ἐπικρατήσῃ ἡ ἀποψη ὅτι, μόνον τὸ Πανεπιστημιακὸ πτυχίο, δίνει ἐπαγγελματικὴ διέξοδο στοὺς νέους; Ποῦ εἶναι, ὁ σωστός καὶ ὀργανωμένος ἀποδοτικὰ, ἐπαγγελματικὸς προσανατολισμὸς τῶν μαθητῶν τῆς Δευτεροβάθμιας Ἐκπαίδευσης; Γιατί νὰ μὴ περάσῃ τὸ μήνυμα στοὺς νέους ὅτι, καὶ ἡ τεχνικὴ ἐπαγγελματικὴ ἐκπαίδευση ἔχει, τελικά, πολὺ καλὲς προοπτικές, γιὰ τὴ μελλοντικὴ ἐξέλιξη τῶν νέων, στὴ σημερινὴ κοινωνία;

Μήπως, δὲν εἶναι ἀκόμη ἀργά, γιὰ νὰ μελετηθεῖ τὸ ὅλο θέμα τῆς ἐκπαίδευσης τῶν παιδιῶν μας; Ἀρχίζοντας ἀπὸ τὴν Πρωτοβάθμια Ἐκπαίδευση καὶ φθάνοντας στὴ συνέχεια, μέχρι τὴν Ἀνώτατη;

– Ὅμως, δὲν ἀρκοῦν μόνο τὰ μέτρα ἀναβάθμισης καὶ ἐκσυγχρονισμοῦ τῆς Παιδείας στὴν Ἑλλάδα, ἀν δὲν ἀλλάξουν νοοτροπία οἱ ἄνθρωποι. Πολλοὶ γονεῖς, κυρίως οἱ μορφωμένοι, ἀντιμετωπίζουν τὰ παιδιά τους, ὡς προέκταση τοῦ ἑαυτοῦ των. Ἔτσι, μὲ ἕναν ἄκρατο ἐγωϊσμό, προσπαθοῦν νὰ ἐπηρεάσουν τὰ παιδιά τους, προσδιορίζοντας τὸ μέλλον τους, μὲ σπουδὲς πού πρέπει νὰ ἀκολουθήσουν καὶ πού αὐτοὶ ἔχουν ἐπιλέξει. Συνήθως, ὡς κριτήριο, ἐπικρατεῖ ἡ οικονομικὴ ἄνεση. Σὲ πολλοὺς γονεῖς, δὲν περνᾷ ἀπὸ τὴ σκέψη τους ὅτι, ἐκτὸς τοῦ οικονομικοῦ κριτηρίου, ὑπάρχουν καὶ ἄλλα ποιοτικὰ χαρακτηριστικὰ πού παίζουν ρόλο στὴν ἐπιλογή σπουδῶν καὶ ἐπαγγέλματος. Ἀκόμη, πολλοὶ γονεῖς ἀγνοοῦν τὸ εἶδος τῶν σπουδῶν πού διεξάγονται στὰ διάφορα Τμήματα τῶν Πανεπιστημίων μας, καθὼς καὶ τὶς δυνατότητες ἀξιοποίησεως τοῦ πτυχίου γιὰ ἐπαγγελματικὴ διέξοδο. Βέβαια, τὴν «τελευταία λέξη» τὴν ἔχει ὁ νέος

ύποψήφιος για άνωτατες σπουδές, έφ' όσον και αυτός έχει άρμοδίως ενημερωθεί ώς πρòς τις δυνατότητες έπιλογής, γεγονός που μάλλον δέν συμβάινει.

— Αιτά, είναι λίγα άπό τά πολλά στοιχεία, που συνθέτουν τή σημερινή κοινωνική κατάσταση, ώς πρòς τά θέματα τής Παιδείας στή Χώρα μας. Και, βέβαια, Παιδεία δέν είναι μόνο ή άπόκτηση γνώσεων και έπιστημονικού καταρτισμού. Παιδεία είναι και ή ολοκλήρωση πνευματικού καταρτισμού σέ συνδυασμό με τόν έπιστημονικό. Μόνο τότε ό άνθρωπος είναι ολοκληρωμένος και μπορεί νά προσφέρει όφελος, όχι μόνο στόν έαυτό του, αλλά και στό κοινωνικό σύνολο. Βιώνει όμως, ό σημερινός άνθρωπος τέτοιες ύψη-

λές ιδέες; Η άπάντηση στό έρώτημα είναι άρνητική, εκτός όλίγων εξαιρέσεων.

“Αν ό σημερινός άνθρωπος, δέν άπεγκλωβισθεί άπό τόν άκρατο άτομικισμό που τόν διακατέχει και άπό τις ύλιστικές άπόψεις περι ζωής, οι όποιες τόν οδηγούν στήν άπαξίωση τών ύψηλών πνευματικών αξιών, κάθε προσπάθεια βελτίωσης τής κατάστασης στήν Παιδεία, δέν θά άποδώσει πλήρως, τά έπιθυμητά και άναμενόμενα άποτελέσματα. Τò πώς θά έπιτευχθεί αυτό, είναι ένα άλλο τεράστιο πρόβλημα.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΓΙΑΜΒΡΙΑΣ

Όμότιμος Καθηγητής
Γεωπονικού Πανεπιστημίου Άθηνών

ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ ΣΤΗ ΣΚΙΑΘΟ

*“Ας ήταν νά ξαναβρεθῶ
στό καταπράσινο και θαλερό,
μαγευτικό, πανέμορφο,
ώ! κυρ-Άλέξανδρε, νησί σου,
με τή γαλάζια θάλασσα
πού τ' άφροστεφανώνει.
Στις ρόδινες άκρογιαλιές
με τή χρυσή τήν άμμο
νά περπατήσω, νά λουστῶ.
Νά νοιώσω στίς κουκουναριές
και μέσ' στά πράσινα ρουμάνια
νά με χαϊδεύ' ή αύρα.*

*Νά πιῶ νερό νά δροσιστῶ
στης Παναγιᾶς τής Κουνίστρας τή μονή
κι' ύστερα νά κινήσω και νά ρθῶ
στό σπίτι σου τò πατρικό
με τò καντήλι στή γωνιά
τò τζάκι μέσ' στήν κάμαρη
τήν θαλπωρή γεμάτη.
Κι' όταν θα ρθῆ τò ήλιόγερμα
κερί και μοσχολίβανο
στό χέρι νά κρατῶ
και κεϊ, στόν τάφο σου κοντά
τρισάγιο νά σοῦ ψάλλω.
“Ας ήταν νά ξαναβρεθῶ
στό θαλερό νησί σου,
κάθε μας βήμα, κύρ-Άλέξανδρε,
μιὰ προσευχή για τήν ψυχή σου.*

ΖΑΚΕΛΙΝΑ ΣΑΡΑΝΤΙΔΟΥ

ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΜΑΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Ὁ Πλάτων στὸν «Σοφιστή», ταυτίζει τὴν γλῶσσα μὲ τὴν σκέψι. «Διάνοια καὶ λόγος ταυτόν», γράφει. Ἄλλωστε, οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ γιὰ τὰ δύο (γλῶσσα καὶ σκέψις) εἶχαν τὴν ἴδια λέξι: λόγος. Συνεπῶς καθέννας ἀντιλαμβάνεται τὴν μεγάλη σημασία πού ἔχει ἡ καλλιέργεια τῆς γλώσσας καὶ μάλιστα τῆς ἐλληνικῆς.

Ἐνῶ ὅμως ἄλλοι λαοὶ σπουδάζουν τὰ ἀρχαῖα ἐλληνικά, ἐμεῖς ἐκάναμε τὸ ἐγκλημα νὰ τὰ καταργήσουμε στὴν ἴδια μας τὴν χώρα καὶ νὰ τὰ ἐπαναφέρουμε, ἀργότερα, μὲ τὸ σταγονόμετρο. Καὶ πῶς θὰ τὰ διδάξουμε; Μετὰ τὴν λαίλαπα τοῦ μονοτονικοῦ, ἄντε νὰ μάθης στὰ παιδιά ὅτι ὑπάρχουν ὀξεῖες, βαρεῖες, περισπωμένες, ψιλὴ καὶ δασεῖα. Ὅτι ἡ λέξι *καλῆ* παίρνει ὀξεῖα ἐνῶ ἡ λέξι *ἀπλῆ* παίρνει περισπωμένη. Ὅτι μακρὸν πρὸ μακροῦ ὀξύνεται. Ὅτι ἡ μακρὰ παραλήγουσα πρὸ βραχείας ληγούσης τονιζομένη περισπᾶται. Καὶ ὅλα τὰ ἄλλα «δύσκολα» τῆς πλούσιας καὶ σοφῆς γραμματικῆς μας. Θὰ ἔχουν ἀδικο νὰ μᾶς πουν ὅτι τρελλαθήκαμε;

Ἄλλὰ δὲν εἶναι μόνο τὸ μονοτονικό. Χρόνια πολλὰ μᾶς ἐταλάνιζε ἡ διαμάχη μεταξὺ καθαρεύουσας καὶ δημοτικῆς. Κάποια στιγμή, ὁ Γεώργιος Ράλλης ἐνομοθέτησε ὑπὲρ τῆς Δημοτικῆς. Δὲν εἶναι ὅμως εὐκόλο νὰ πᾶς ἀπὸ τὴν μία ἄκρη στὴν ἄλλη. Γράφει ὁ Ἀγαπητὸς Τσοπανάκης Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, στὴν Νεοελληνικὴ Γραμματικὴ του: «Ἡ κατάργηση τῆς διγλωσσίας καὶ ἡ ἐπέκταση τῆς δημοτικῆς γλώσσας σὲ ὅλες τὶς βαθμίδες τῆς ἐπαίδευσης καὶ τῆς διοίκησης, ἐγίνε βιαστικά, χωρὶς μελέτη τῶν διορθωτικῶν κινή-

σεων πού ἔπρεπε νὰ προηγηθοῦν, γιὰ νὰ καλυφθοῦν τὰ μεγάλα γλωσσικὰ κενὰ πού δημιουργήθηκαν μὲ τὸ πέρασμα ἀπὸ τὴν Καθαρεύουσα στὴν Δημοτικὴ». Ἐκτὸς δὲ τούτου, μὲ τὴν δικαιολογία «νὰ μὴν ἐπιβαρύνουμε τὰ παιδιά μὲ περιττὲς γνώσεις», καταργήσαμε διαδοχικῶς πλῆθος κανόνων τῆς γραμματικῆς. Ἔτσι τὰ προβλήματα πολλαπλασιάσθηκαν καὶ ἡ κατάσταση χειρότερη. Ὁ ἴδιος ὁ Καθηγητῆς Τσοπανάκης στὴν Γραμματικὴ του τῆς Νεοελληνικῆς ἐπαναφέρει τὴν ὑποτακτικὴ καὶ μάλιστα τὸ ἡ μὲ ὑπογεγραμμένη.

Γιὰ ποιά δημοτικὴ, λοιπόν, μιλοῦμε; Τοῦ Σολωμοῦ; Τοῦ Ψυχάρη; Τοῦ Μπαστιά; Τοῦ Βάρναλη; Τοῦ Τριανταφυλλίδη; Τοῦ Τσοπανάκη; Καὶ ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν; Δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχη λόγον καὶ μάλιστα πρωτεύοντα; Ἢδη, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Σολωμοῦ πού εἶχε ταχθῆ εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ὑπὲρ τῆς Δημοτικῆς γλώσσας, μὲ τὸν περίφημο «Διάλογο», ἡ λογοτεχνία χρησιμοποιοῦσε τὴν γλῶσσα αὐτή. Ὅμως, εἶναι γνωστὸ ὅτι οἱ ιδέες τοῦ Σολωμοῦ, στὸ θέμα αὐτό, ἄλλαξαν. Ὅπως γράφει ὁ Δημαρᾶς, «ὁ Διάλογος εἶναι ξεπερασμένος πιά στὴν συνείδηση τοῦ Σολωμοῦ», μὲ τὴν ἔννοια ὅτι δὲν μπορούμε νὰ ἀντιγράψουμε τὴν γλῶσσα τοῦ λαοῦ ὅπως εἶναι. Καὶ ὅταν μεγάλα ὄνόματα τῆς ἐλληνικῆς λογοτεχνίας, ὅπως ὁ Σεφέρης καὶ ὁ Λορεντζάτος γιὰ παράδειγμα, διορθῶνουν τὰ γραπτά τους σὲ ὠριμμένα σημεῖα, ἐπανερχόμενοι στοὺς κανόνες τῆς ἐλληνικῆς γραμματικῆς, πόσο μᾶλλον ἐμεῖς πρέπει νὰ εἴμαστε προσεκτικοί.

Ἄς δοῦμε ὅμως τὸ «γλωσσικὸ μας πρόβλημα» πιὸ συστηματικά. Ὁ Καθηγητῆς

Μπαμπινιώτης γράφει ότι «μέ τον όρο αυτόν έννοοῦμε τήν χαμηλή ποιότητα του λόγου μας και τήν υποβάθμιση τής γλώσσας μας». Έξετάζοντας τό θέμα σέ δημόσιο διάλογο γιά τήν γλώσσα (έκδόσεις Δόμος, 1988) λέει τά έξής:

1) *Λάθη που διαπράττονται στή χρήση τής γλώσσας.*

Προαγωγές *ταξιαρχών* (άντι ταξίαρχων) – ‘Η ... άποδείχτηκε *πράκτορα* τών μυστικών ύπηρεσιών – Σημειώθηκε πτώση *άσθενής* βροχής. Και άλλα πολλά. Αυτά... στήν προσπάθειά τους νά γράψουν καθαρή δημοτική.

2) *Λάθη που διαπράττονται από παρανόηση.*

“Οτι δηλαδή δημοτική σημαίνει απλώς νά άποφεύγης συστηματικά κάθε τι που σχετίζεται με τήν καθαρεύουσα. “Έλεγες στήν καθαρεύουσα «ό όποιος», τώρα θά λές «πού». “Έλεγες «ώς», θά λές «σάν». Χρησιμοποιοῦσες μετοχές; Ξέχασέ τες. Θά λές «έκείνος πού». Θά λές πάντα «τής υπόθεσης, τής κυβέρνησης». Ποτέ «τής υποθέσεως, τής κυβερνήσεως». Ποτέ «μέθοδοι, είσοδοι». Δέν θά χρησιμοποιήσ καμμία από τίς προθέσεις που ήξερες (έπί, άνά, υπό, διά, προς, υπέρ, κατά κ.λ.π.). Θά χρησιμοποιήσ μόνο τήν γιά, τήν μέ, τήν σέ. Καμμία άλλη. “Όλα τά έπιρρήματα θά τά σχηματίζης σέ -α, ποτέ σέ -ως. Προηγούμενα, έπόμενα, πιθανά, κύρια. Κι έκείνα τά άντιδραστικά: συνελώς, διεθνώς, εύτυχώς, δυστυχώς, στοιχειωδώς, πώς θά τά πής; συνελά, διεθνά, εύτυχά, δυστυχά, στοιχειώδεια;

3) *Γλωσσική ίσοπέδωση*

“Όταν ή γλώσσα μου προσφέρει περισσότερες μορφολογικές δυνατότητες νά εκφρασθώ, γιατί θά τίς άποποιηθώ; “Όταν μπορούμε νά πούμε έλληνικά:

– Γενικά - γενικώς - έν γένει

– ‘Αρχικά - αρχικώς - στήν αρχή - έξ αρχής - κατ’ αρχήν.

– Μολονότι - έν τούτοις - παρὰ ταῦτα - μολοταῦτα - καιτοι - άν και,

μέ ποιό δικαίωμα, έν όνόματι μιᾶς δημοτι-

κής *όρθοδοξίας*, θά συμπίεσουμε τά πάντα σέ μιá μόνη μορφή; Πρόκειται γιά γλωσσική δικτατορία που άφαιρεί από τον άλλον τó δικαίωμα νά καθορίση μόνος του τó ύφος και τó ήθος του λόγου του.

4) *Δημοτική από μετάφραση.*

‘Από τίς χειρότερες μορφές είναι ή έξάρτησή μας από τίς ξένες γλώσσες. ‘Ο Σεφέρης έγραφε (Δοκιμές): «Τό ζήτημα δέν είναι άν θά γράφομε καθαρεύουσα ή δημοτική. Τό ζήτημα είναι άν θά γράφομε ή όχι στα έλληνικά».

5) *Γλωσσικός λαϊκισμός. Κομματικοποίηση τής γλώσσας. Επίδειξη.*

Και στίς τρεις αυτές μορφές έπικοινωνίας, ένα πράγμα είναι κοινό: ή γλωσσική στράτευση, ό περιορισμός τής γλωσσικής έλευθερίας, ή υπαγωγή του γλωσσικού αισθήματος στίς έπιταγές τών γλωσσικών σκοπιμοτήτων. “Όλα αυτά όδηγοῦν σέ μιá μορφή πενίας του λόγου, που με τήν σειρά του όδηγεί σέ πενία τής σκέψεως. Με όλα αυτά χάνεται, ίσως άνεπιστρεπτί, ή δύναμη, ή πλαστικότητα, ή όμορφιά, ή σαφήνεια, ή ακριβολογία, ή εύθυβολία, ή κυριολεξία, ή έτυμολογική διαφάνεια τής γλώσσας μας. Δηλαδή ή ποιότητα του λόγου.

Χρειάζεται νά διδαχθί σωστά ή νεοελληνική γλώσσα και ή λόγια γλώσσα. Νά τήν δοῦμε ως συμπλήρωμα τής γλωσσικής μας παιδείας. Τέλος θά πρέπει νά διδαχθούν και πάλι στα σχολεία μας ό Παπαδιαμάντης και ό Κάλβος και άλλα μνημειώδη έπιστημονικά κείμενα του νέου Έλληνισμού, όπως και ό αρχαίος έλληνικός λόγος, οι πραγματικές ρίζες τής σύγχρονης έλληνικής.

‘Ανάλογη ήταν στήν ουσία τής και ή *είσηγης του Γ. Μ. Καλιορή «Γιά μιá εύρύχωρη δημοτική»*, ό όποιος τονίζει ότι οι διαπιστώσεις γιά μιá εύτέλιση τής δημοτικής όλο και πληθαίνουν και δέν υπάρχουν πλέον άλλα περιθώρια γιά αυταπάτες και υπεκφυγές. Και αναφέρεται σέ άρθρο του *Μαρωνίτη* στο όποιο μιλάει γιά «κομματικό δημοτικισμό που έγινε στο κεφάλαιο τής νεοελληνικής γραμματικής, ίσοπεδωτι-

κός και σαρωτικός». Αναφέρεται επίσης στον *Ανδρόνικο*, που τονίζει ότι «περνάμε περίοδο γλωσσικής άφασίας». Στον *Μάνεση*, που «καταγγέλλει τις συνέπειες του γλωσσικού λαϊκισμού». Ένώ *ο Γιάννης Μαρίνος* σε επιστολή του σε άπογευματινή εφημερίδα που παραποίησε γλωσσικά κείμενα, κάνοντας το έπομένως έπόμενα, έγραψε επί λέξει: «Θεωρώντας πολύ επίκίνδυνο για το μέλλον του λαού μας τον κατήφορο που πήρε η ελληνική γλώσσα τα τελευταία χρόνια, δεν θα ήθελα να περιληφθώ ανάμεσα σ' εκείνους που συμμετέχουν σ' αυτό το κατά την γνώμη μου έθνικό έγκλημα». Και αναφέρει στη συνέχεια ο Καλλιοής για το κατάντημα της γλώσσας μας: «Συρρίκνωση μορφολογική. Τεχνητή λεξιπενία, με μοιραίο περιορισμό άποχρώσεων. Άκαμψία συντακτική. Καταστροφή του ρυθμού και της αισθητικής της γλώσσας, μαζί με άγκύλωση των παραγωγικών και άφομοιωτικών ικανοτήτων, που την αφήνει άνοχύρωτη άπέναντι στην πίεση των ξένων γλωσσών». *Και τονίζει την μεγάλη σημασία της λόγιας γλώσσας που έζησε με την δημόδη λαϊκή επί αιώνες παράλληλη ζωή*. Σ' αυτήν άνήκουν η άρχαϊζουσα, η καθαρεύουσα και η έκκλησιαστική γλώσσα. Σ' αυτήν γράφτηκαν κείμενα φιλοσοφίας, φιλολογίας και έπιστήμης, όλα τα έργα των πατέρων της Έκκλησίας και γενικά της θεολογίας, η έκκλησιαστική ποίηση και μέρος της λογοτεχνίας, καθώς και τα κείμενα της νομοθεσίας και της διοικήσεως. Επί αιώνες οι δύο αυτές μορφές έζησαν παράλληλη ζωή περιχαρακωμένες, η μία στον προφορικό λόγο και η άλλη στον γραπτό. Καμμιά σήμερα μόνη της δεν μπορεί να διεκδικήσει το σύνολο της γλωσσικής έκφράσεως. Π.χ. κολυμπώ αλλά κολυμβητής. Φτωχός αλλά πτώμα. Άπαγόρευσε αλλά άγόρευσε. Μπαμπάκι αλλά βαμβακοπαραγωγός. Η λόγια γλώσσα έπλούτισε το λεξιλόγιό μας. Έξελλήνισε χιλιάδες λέξεις και έπλασε καινούργιες για να έκφραση τις νέες άνάγκες που άπέκτησε η άπελευθερω-

μένη Ελλάδα. Έτσι η γαζέττα έγινε εφημερίδα, το σπιτάλι νοσοκομείο, το κοντραμπάντο λαθρεμπόριο, ο γενεράλης στρατηγός, η ντουάνα τελωνείο, ή πόστα ταχυδρομείο, ο άβοκάτος δικηγόρος, ο μινίστρος ύπουργός, τα όφικια άξιώματα κ.λ.π. Άρχαϊες λέξεις άναδίσωσαν, χάρη στους λογίους. Και τελειώνει: Γλώσσα έπαρκής και άρτιμελής η διαμελισμένη και έλλειματική; Προσωπικώς, καταλήγει ο κ. Καλλιοής, έχω διαλέξει: ευρύχωρη δημοτική.

Κατόπιν αυτών, τίθεται το έρώτημα: Πώς θα μελετήσουμε την λόγια γλώσσα, χωρίς να ξερούμε την κλασική γραμματική; Και πώς θα μάθουμε τα άρχαϊα ελληνικά, με μια κουτσουρεμένη, «για να διευκολύνουμε τα παιδιά», γραμματική, «άτονη και άπνευμάτιστη»;

Στην ίδια συζήτηση μίλησαν και πολλοί άλλοι. Μερικές άπό τις γνώμες που άκούστηκαν:

Γεωργουσόπουλος: «Η γλώσσα που διδάσκεται σήμερα στην εκπαίδευση, είναι γλώσσα - γκέτο. Είναι δημοτική με κλάπες και βαρύδια. Εύχομαι να άπελευθερωθώ, πριν γίνη δημοτική για το Μουσείο κερικών όμοιωμάτων».

Τάσος Λιγνάδης: «Ο ξεπεσμός της σύγχρονης Έλληνικής Γλώσσας, έχει ήδη χαρακτηρησθή ως παράλυση, άφασία η έξαχρείωση. Τα παιδιά δεν άκούνε, δεν διαβάζουν ελληνικά, δεν διδάσκονται ελληνικά... Δώστε στα παιδιά να άναγνώσουν άπλως ένα κομμάτι και θα καταλάβετε τι θέλω να σās πω. Δεν μπορεί να μάθη σωστά τη γλώσσα του, όποιος δεν ξέρει άρχαϊα ελληνικά. Η κατάργηση της διδασκαλίας των άρχαϊων ελληνικών είναι μία ένδεια. *Διαφωνώ με το μονοτονικό*. Η ίσπεδωτική μονοσημία της εικόνας είναι και διάλυση (προοδευτική κατάργηση της όρθογραφίας) και σύγχυση νοηματική και άτροφία φωνητική... Το μονοτονικό είναι ο μοχλός μιάς «έξελίξεως» που θα όδηγήση βαθμιαία στην φωνητική όρθογραφία και στο λατινικό άλφάβητο. Και τότε θα έλθη μία Βουλή Έλ-

λήνων να βάλει, καμαρώνοντας, μιὰ ταφό-
πετρα στὴν ἑλληνικὴ γραφὴ καὶ μιὰ ἄλλη,
πιὸ ρηξικέλευθη, νὰ βάλει τὴν ταφόπετρα
καὶ στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα».

Ν. Μπουλακάκης: Λαῦρος ὑπὲρ τῶν
ἀρχαίων ἑλληνικῶν καὶ τῆς σωστῆς σύγχρο-
νης γλώσσας.

Ν. Τζαβέλλης: Ὑπὲρ τῆς διδασκαλίας
τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσας παράλλη-
λα μὲ τὴν σύγχρονη γλῶσσα καὶ ὄχι νὰ δι-
δεται ἀπὸ μεταφράσεις, ἐρωτᾷ: Πῶς θὰ
ὑπηρετηθῆ ἡ λογοτεχνία, ἡ ὁποία δὲν εἶναι
μόνο νόημα ἀλλὰ καὶ γλῶσσα;

Κ. Ταχτσῆς: Φρικιῶ στὴ σκέψη ὅτι τὸν
καιρὸ πού ἤμουν ἀκόμη 15 ἐτῶν, θὰ μπο-
ροῦσε νὰ ἀποφασίσει κάποιος ἄλλος γιὰ
μένα πῶς δὲν ἦταν ἀπαραίτητο νὰ διαβά-
σω ἔστω καὶ τσαπατσούλικα ἀλλὰ πάντως
στο πρωτότυπο τὴν Ἀπολογία, τὸν Ἐπιτά-
φιο ἢ τὴν Ἀντιγόνη. Καὶ γράφει γιὰ τὸν
Ψυχάρη: "Ὅταν διάβασα τι εἶχε γράψει γιὰ
τὸν Καδάφη (ὅτι εἶναι ὁ καργκιάζης τῆς
Δημοτικῆς), τότε καταδικάστηκε ἀμετά-
κλητα στὴν συνείδησή μου. Πίστευα καὶ
πιστεύω σὲ μιὰ γλῶσσα. Μιὰ νεοελληνικὴ
γλῶσσα πού νὰ χωράει μέσα της τὰ πάντα.
Τὸ «γνώθι σαυτόν» καὶ τὸ «μῆδένα πρὸ τοῦ
τέλους μακάριζε», πού ἤξερε καὶ ὁ μπακά-
λης τῆς γειτονιάς, τὴ «γιάφκα», καὶ τοὺς
«ίνιστρούχτορες» τοῦ Ρίζου, τὸ «φτωχὸ κο-
μπολογάκι μου» καὶ τὸ «ἀνοίξω τὸ στόμα
μου καὶ πληρωθήσεται πνεύματος» κι' ἄς
μὴν καταλάβαινα ἀκόμα τὸ τι σήμαινε τὸ
«ἄσω γηθόμενος». Ἔβλεπα καὶ ἐξακολουθῶ
νὰ δλέπω τὴν γλῶσσα μας σὰν ἓνα τερά-
στιο δέντρο, πιὸ μεγαλόστροπο ἀπὸ τὴν Βα-

σιλικὴ δρυὸ τοῦ Παπαδιαμάντη. Κατὰ τὴν
γνώμη μου, ἡ κατάργησις τῶν ἀρχαίων ἑλ-
ληνικῶν (λόγω καὶ ἔργω, προσθέτω ἐγώ)
εἶναι σὰν νὰ τὸ προιονίζεις στὴ ρίζα.

Διονύσιος Σαβδόπουλος: Ἀφοῦ ἐξηγεῖ
γιατὶ μπῆκαν οἱ τόνοι (γιὰ νὰ διατηρηθῆ ἡ
μουσικότητα τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας στοὺς
ξένους λαοὺς πού ἄρχισαν νὰ τὴν μιλοῦν
στοὺς Ἀλεξανδρινούς χρόνους), ἐπισεῖει τὸν
κίνδυνο ὅτι τὸ ἐπόμενο βῆμα μετὰ τὸ μονο-
τονικὸ θὰ εἶναι ἡ κατάργησις τῆς ιστορι-
κῆς ὀρθογραφίας καὶ τὸ λατινικὸ ἀλφάβη-
το. Καὶ ἀναλύοντας διὰ μακρῶν γιατί τὰ
ἑλληνικά εἶναι τραγοῦδι καὶ γιατί χρειάζε-
ται ἡ ψιλὴ καὶ ἡ δασεῖα, ἡ ὀξεῖα καὶ ἡ περι-
σπωμένη, καταλήγει: «Ἀπέναντι στὰ ἑλλη-
νικά, θάμαστε πάντα φάλτσοι καὶ ἀγράμ-
ματοι. Ἀλλὰ τί νὰ γίνῃ; Σημασία ἔχει ἡ
συνείδησις ὅτι τὰ μιλάμε ὄχι γιὰ νὰ γίνουμε
δεξιότεχνες, ἀλλὰ γιὰ νὰ γίνουμε ἄνθρω-
ποι».

Ὁ Καθηγητὴς κ. Μπαμπινιώτης εἶπε
στὴν ὁμιλία του, στὴν ὁποία ἀναφερθήκα-
με, ὅτι τὸ βάρος γιὰ τὴν διόρθωσις ὄλων αὐ-
τῶν πέφτει στὸ σχολεῖο. Ἀλλὰ ποῖο scho-
λεῖο; Τὸ σημερινὸ Σχολεῖο, ἀποτελεῖ μέρος
τοῦ προβλήματος. Τί πρέπει νὰ κάνουμε;
Γιατὶ κάτι πρέπει νὰ γίνῃ. Δὲν μπορεῖ νὰ
ἀφήσωμε τὸ μεγάλο αὐτὸ θέμα, τὴν γλῶσ-
σα μας νὰ προχωρῆ ἀπὸ τὸ κακὸ στὸ χει-
ρότερο. Δὲν μποροῦμε νὰ συμβάλουμε μὲ
τὴν ἀπραξία μας στὴν κατάργησις τῆς Ἑλ-
ληνικῆς Γλῶσσας, στὸν τόπον πού γεννή-
θηκε.

ΗΡ. ΔΗΜ. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΟΙ ΟΡΟΙ ΤΟΥ ΗΘΟΥΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Τὰ θέματα ἦθος, Πνεῦμα καὶ Παιδεία δὲν εἶναι εὐκόλα ζητήματα καὶ μάλιστα κατὰ τὴν ιδιότυπον ἐποχὴν μας, ὅταν ἀνταλλάσσονται μὲ τὴν ιδέαν τοῦ κέρδους, τὴν προοπτικὴν τοῦ συμφέροντος καὶ τῆς ιδιοτελείας. Ὅμως καὶ οἱ δύο ὅροι, πὺ ἀναφέρονται εἰς τὸν τίτλον τῆς παρούσης ἐργασίας, κατ' ἐξοχὴν θεμελιώνουν πρόσωπα καὶ σύνολον κοινωπιῶν. Τὸ ἦθος ἐν πρώτοις δηλοῖ μόνιμον κατεύθυνσιν τῆς βουλήσεως. Εἶναι ὁ σταθερὸς καὶ μόνιμος τρόπος τοῦ σκέπτεσθαι καὶ τοῦ πράττειν. «Ἐθος σημαίνει τὸ φρόνημα, τὸν χαρακτήρα, τὸν μόνιμον τρόπον τοῦ πράττειν, ἐξ οὗ καὶ ἐκλήθη. Ἡθικὴ ἐν τῇ σχολῇ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ ἐφεξῆς ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ συνολογῆ ἢ περὶ τὰ ἠθικὰ πραγματεία» σημειῶναι ὁ Χρῆστος Ἀνδρουτσος(1).

Τὸ ἦθος συνδυάζεται καὶ συνδέεται μὲ τὴν προσωπικότητα τοῦ ἀνθρώπου, ἐφ' ὅσον προσωπικότης καὶ ἦθος φανερώνουν καὶ ἀποκαλύπτουν συνολικῶς τὰς ψυχικὰς ιδιότητας τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος.

Τὸ ἦθος εἶναι ἀπείκασμα καὶ ἐκφρασις τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς παιδείας του. Τὸ ἦθος συγγενεῖ μὲ τὴν ἀρετὴν, ἢ ὁποῖα λογίζεται ὡς ἰκανότης τῆς ἐπιλογῆς τοῦ ἐκάστοτε πρακτέου καὶ συνακολουθεῖ πρὸς τὸν χαρακτήρα καὶ τὴν προσωπικότητα τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ὅρος ἦθος βαρύνει κανονικὰ τὸ ἀνθρώπινον συνειδός, τὴν συνείδησιν. Κατὰ τοὺς σημερινούς δυσχερεῖς καιροὺς δὲν φαίνεται νὰ ἰσχυρὴ κἀτι παρόμοιον ἀτυχῶς. Οἱ σημερινοὶ ἄνθρωποι κατὰ τὸ πλεῖστον διέπονται ἀπὸ χαλαρὰν συνείδησιν καὶ ἦθος. Διὰ νὰ διαμορφωθῇ ἦθος ἀπαιτεῖται προσπάθεια, χρειάζονται ἀγῶνες, προὔπο-

τίθενται θυσίαι, διαρκῆς ἐγρήγορσις καὶ ἀγρυπνον συνειδός. Καὶ τοῦτο διότι τὸ ἦθος εἶναι τὸ κύριον γνώρισμα τῆς ἠθικῆς ζωῆς, εἶναι ἢ πλεόν εὐγενῆς καὶ ἢ πλεόν ὑψηλῆ μορφῆ τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Τὸ κύριον του στηρίζεται εἰς τὴν προσωπικὴν ἀσκησιν εἰς τὴν ἀρτίωσιν τοῦ χαρακτήρος, εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς εὐθύνης. Αὐτοὺς τοὺς στόχους ὀφείλει νὰ ἐπιδιώκῃ ἢ παιδεῖα, καθ' ὅσον συμβάλλει καὶ συντείνει εἰς τὴν μόρφωσιν καὶ τὴν ἀνάπλασιν τῆς νεολαίας. Μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων τῶν συγχρόνων κοινωπιῶν ἐπικρατεῖ πολλὴ σύγχυσις ὡς πρὸς τὴν ἔννοιαν καὶ τὴν πρακτικὴν τοῦ ἦθους, καθὼς ἐπίσης δὲν ἔννοοῦν ἀρκετοὶ τί ἐστὶ ἦθος καὶ τί ἐστὶ παιδεῖα.

Γνώρισμα τοῦ ἦθους εἶναι ἢ ἀποστολικὴ διάθεσις, ἢ διακονία καὶ ἢ εὐθύνη. Ἡ εὐθύνη ἀκολουθεῖ τὸ ἦθος. Δηλαδή τὸ ἦθος εἶναι εὐθέως ἀνάλογον τῆς εὐθύνης καὶ τὰνάπαλιν. Τοιοῦτοτρόπως ὅσον περισσότερον καὶ ψυχικῶς ἀνώτερον εἶναι ἓνα ἄτομον, τόσον πιὸ ὑψηλὰ ἔχει ἀνεπτυγμένον τὸ συναίσθημα τῆς εὐθύνης. Ἐν μᾶ λέξει ἦθος (ἐξ οὗ ἢ ἠθικὴ ὡς ἐπίθετον καὶ οὐσιαστικὸν κατόπιν) ἔχει καθιερωθῆ νὰ ὀνομάζεται ὁ σταθερὸς, ὁ συνεπῆς καὶ ὁ χαρακτηριστικὸς τρόπος συμπεριφορᾶς ἐνὸς ἀνθρώπου, τῶν ἀνθρώπων γενικῶς. Τὸ ἦθος δὲν ἀποβαίνει ἀποκαλυπτικὸν μόνον εἰς τὰ μικρὰ καὶ ἐπουσιῶδη ζητήματα τῆς καθημερινότητος -καὶ ἐκεῖ συνηθέστατα φαίνεται- ἀλλὰ κυρίως εἰς τὰ σοβαρὰ καὶ κύρια θέματα κρισίμων περιστάσεων. Διότι γνωρίσματα τοῦ ἀρτίου ἦθους εἶναι ἢ φιλαλήθεια, ἢ δημιουργικὴ δρᾶσις, ἢ καρτερία, ἢ φρόνησις, ἢ δικαιοσύνη, ἢ πρωτοβουλία, ἢ

σταθερότης, ή διαύγεια και ή διάκρισις. Ἐπάνω εἰς αὐτὰ τὰ γνωρίσματα ὁ ἄνθρωπος δίδει καθημερινῶς ἐξετάσεις μέσα και ἔξω ἀπὸ τὸ σπῆτι, εἰς τὴν κοινωνίαν, τὸ σχολεῖον εἴτε εἶναι διδάσκων, εἴτε διδασκόμενος, εἰς τὸν ἰδιωτικὸν και δημόσιον βίον. Δι' αὐτὸ ὁ προσωκρατικὸς φιλόσοφος Ἡράκλειτος ἐγνωμάτευσε ἀπὸ τὴ παμπάλαιαν ἐποχὴν, πού ἤκμασε: «Ἦθος ἀνθρώπου δαίμων». Τὸ ἦθος δὲν μορφώνει και δὲν μορφώνεται ἀπὸ τὸ ἔργον μόνον, ἀλλὰ κυρίως ὡς ἀληθινόν. Ὁ ὅρος συνδεόμενος πρὸς τὸ ἦθος εἶναι και ή παιδεία. Καὶ προκύπτει ή ἀλήθεια ὅτι ή παιδεία γεννᾶ τὸ ἦθος. Ἐφ' ὅσον παιδεία λογίζεται ὡς καθολική ἀνάπτυξις και καλλιέργεια τῶν σωματικῶν, τῶν πνευματικῶν και ψυχικῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ συνδεθῆ ή παιδεία μὲ τὸ ἦθος και ἀντιστρόφως; Ἡ παιδεία εἶναι ἀτομικὸς και συλλογικὸς μόχθος, καρπὸς ἐργασίας και μακρᾶς προσπαθείας προϊόν.

Βεβαίως εἰς τὸν αἰῶνα τῆς θετικότητος, τῆς τεχνολογίας, τῆς ἐπιστήμης και τῆς πρακτικῆς τροπῆς τῶν σημερινῶν καιρῶν θὰ ἐνόμιζε κανεὶς ὅτι εἶναι ἀνωφελὲς και ἄσκοπον νὰ συνδεθῆ ή παιδεία μὲ τὸ ἦθος σύμφωνα μὲ τὴν ἀνωτέρω προδιαγραφὴν. Σήμερα ἔχομεν ἀνάγκην πρακτικῶν γνώσεων, ἐξειδικεύσεων τεχνολογικῶν, ἐφηρμοσμένων μαθήσεων κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Η/Υ -φρονούν πολλοὶ διανοούμενοι και μή, σχετικοὶ ἢ ἄσχετοι- και κατ' ἀκολουθίαν εἶναι ὑπερβολὴ ή ὑπερτίμησις τῶν ἠθικῶν παραγόντων, ή προβολὴ ἀνθρωποκεντρικῶν ἢ ἀνθρωπιστικῶν στοιχείων. Τὰ σύγχρονα δεδομένα, -λέγουσιν ἄλλοι- διακαθορίζουσιν βάσεις και θεμέλια νέας παιδείας χωρὶς τὰ παλαιὰ πρότυπα και θέσμια.

Πρέπει νὰ σημειωθῆ ἐν προκειμένῳ ὅτι κανεὶς σοβαρὸς μελετητῆς κατ' ἀρχὴν δὲν

ἠμπορεῖ νὰ εἶναι πολέμιος τῆς πρακτικῆς και τεχνολογικῆς τροπῆς τῆς παιδείας. Διότι ή τεχνικὴ και ή τεχνολογία ὡς ἐφαρμογὴ τῶν κανόνων αὐτῆς τῆς τεχνικῆς και τῶν δεδομένων τῆς ἀποτελοῦν γέννημα τῆς ἐξελίξεως και τῆς προόδου τοῦ σημερινοῦ κόσμου. Ἐργον βασικῶς τῆς παιδείας εἶναι ή διαμόρφωσις ὑψηλοῦ ἠθους, ή διάπλασις ὑψηλῶν ἰδανικῶν. Ὁ ὅρος τῆς παιδείας σημαίνει ἀποστολήν, ὑποδεικνύει ἀποστολήν εἶναι ή λογικὴ συγκρότησις, ή κριτικὴ ἰκανότης, ὁ προβληματισμὸς τῶν ἀτόμων, ή δημιουργία ἠθους μὲ συνέπειαν και αἴσθημα εὐθύνης, ἀλλὰ και ἔκφρασις ἀγάπης πρὸς τὸν συνάνθρωπον.

Μία προσωπικότης ἐδραιωμένη ἠθικῶς και ἐπιστημονικῶς πάντοτε ἠμπορεῖ νὰ κυριαρχῆ ἐπὶ τῶν εἰδικῶν και πρακτικῶν γνώσεων και νὰ ἀνταποκρίνεται ἐπὶ τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ καθημερινοῦ βίου. Ὁ πνευματικῶς καλλιεργημένος ἀνθρώπος θὰ ἐκπληρώσῃ πληρέστερα τὴν ἀποστολήν του και εἰς τοὺς πρακτικοὺς τομεῖς τῆς ζωῆς. Ὁ ἰατρός, ὁ χημικὸς, ὁ νομικὸς, ὁ ὑπάλληλος, ὁ χειρῶναξ, ὅταν ἔχουν ὑψηλὸν ἦθος, θὰ σημειώσουν μείζονα ἐπίδοσιν και θὰ ἀσκήσουν τὸ ἔργο των μὲ ἐπιτυχίαν μὲ τὰ εἰδικὰ προσόντα των και κατ' ἐξοχὴν μὲ τὰ ἠθικὰ ἐφόδια και προτερήματά των. Τὸ πνεῦμα εἰς τὴν ἐποχὴν μας συνθέτει τὸ κύριον ἐφόδιον και διὰ τὴν θεραπείαν τῶν ὑλικῶν φροντίδων. Ὁ ὅρος τῆς παιδείας δὲν εἶναι, δὲν σημαίνει μηχανικὴν λειτουργίαν τοῦ ἐγκεφάλου. Παιδεία εἶναι ή συνεχὴς ἀνανέωσις και δημιουργία. Αὐτὸ ζητοῦν οἱ νέοι μας ἐνδομύχως ἢ και ἐπαναστατικῶς ἀπὸ τοὺς ταγοὺς τῆς Πολιτείας και τοὺς Ἐκπαιδευτικοὺς Λειτουργοὺς.

ΔΗΜ. Ν. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ
Φιλολόγος Λυκείαρχης

ΤΑ ΧΕΙΡΟΤΕΡΑ

Έχουν λεχθῆ πολλά γιὰ τὴν ἀγγραμμα-
τωσύνη τῶν σημερινῶν νέων, πού ἀρχίζει ἀπὸ
τὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο καὶ ὀλοκληρῶνεται στὸ
Πανεπιστήμιο. Καὶ ὅσο συνεχίζεται αὐτὴ ἡ
κατάσταση, δὲν θὰ πάψουμε νὰ τὴν διεκτρα-
γωδοῦμε, ὅλοι ὅσοι πονοῦμε γι' αὐτὸ τὸ κα-
τάντημα.

Ἄλλὰ τὸ κακὸ δὲν σταματᾷ ἐδῶ. Ἔχει καὶ
συνέχεια. Καὶ ἡ συνέχεια εἶναι χειρότερη. Οἱ
νέοι μας δὲν ἔχουν ἰδανικά. Ὅχι ὅλοι, φυσικὰ.
Ἐπάρχουν εὐτυχῶς καὶ νέοι μὲ γερὰ θε-
μέλια, μὲ κοινωνικοὺς ὄραματισμούς, μὲ ὄρεξι
γιὰ δουλειά. Καὶ αὐτοὶ ἀποτελοῦν τὴν ἐλπίδα
μας. Ἐπάρχουν ὅμως καὶ οἱ ἄλλοι - καὶ δυ-
στυχῶς εἶναι πολλοί. Γι' αὐτούς, ἡ ἐργατικότη-
τα, ἡ τιμιότητα, ἡ προσφορὰ στὴν κοινω-
νία, ἡ ἀνθρωπιά, ἡ ἀγάπη στὴν πατρίδα καὶ
τόσα ἄλλα, εἶναι ἔννοιες ἀγνωστες. Ἡ κατά-
σταση εἶναι ἀπελπιστικὴ. Ἴσως φταίει καὶ ἡ
ἀγωγὴ πού πῆραν αὐτὰ τὰ παιδιὰ ἢ μᾶλλον
πὺ δὲν πῆραν.

Σὲ μιὰ τάξη Λυκείου, στὴν ἐρώτησι ποῖο
ἐπάγγελμα θὰ θέλατε νὰ ἐξασκῆσετε ὡς πο-
λίτες, τὸ πλεῖστον τῶν μαθητῶν ἀπάντησε:
«Ἐνα ἐπάγγελμα (δὲν ἔχει σημασία ποῖο)
πού νὰ δίνη πολλὰ λεφτά, νὰ μὴ θέλῃ πολλὴ
δουλειὰ καὶ νὰ βγάξῃ γρήγορα στὴ σύντα-
ξι!» Καὶ στὴν ἐρώτησι: «Ἄν ἕνα ξένο κράτος
ἀπειλήσῃ τὴν ἀνεξαρτησία μας, τί θὰ προτι-
μήσετε: Νὰ πολεμήσουμε γιὰ νὰ διαφυλάξου-
με τὴν ἐλευθερία μας ἢ νὰ παραδοθοῦμε ἀμα-
χητὴ καὶ νὰ διατηρήσουμε τὴν εἰρήνην»; Δὲν
θὰ τὸ πιστέψετε. Ὅλοι σχεδὸν οἱ μαθηταὶ
προτίμησαν τὴν εἰρήνην, ἔστω καὶ μὲ ἐπακό-
λουθο τὴν σκλαβιά. Εἶχαν, βλέπετε τὴν τύχη
νὰ γεννηθοῦν ἐλεύθεροι, χάρις στὶς θυσίες
τῶν προγόνων τους.

Τὰ σημερινὰ παιδιὰ λοιπὸν (κατὰ τὸ πλεῖ-
στον), δὲν φιλοδοξοῦν νὰ ἀποκτήσουν ἐφό-
δια πού θὰ τὰ βοηθήσουν νὰ δουλέψουν

ἐνταντικά. Νὰ δημιουργήσουν στὴν Τέχνη,
στὰ Γράμματα, στὸ Ἐμπόριο. Νὰ ἀναδειχθοῦν
Ἄνθρωποι καὶ ὄχι «παραγωγικὲς μονάδες»
(ἀλλὰ οὔτε καὶ αὐτό). Δὲν αἰσθάνονται τὸν
διπλανό τους ὡς συνάνθρωπο. Δὲν ἐφαρμό-
ζουν τὸ «τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μη-
τέρα σου ἵνα εὖ σοι γένηται», πού τὸ μα-
θαίναμε ἀπὸ τὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο. Τὸ «ἀγά-
πα τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν». Δὲν τὰ
ξέρουν: Πιθανόν. Ἴσως καὶ νὰ μὴ τὰ ἔχουν
ἀκούσει ποτέ. Δὲν σέβονται τὸν Θεό. Τὸν δια-
γράφουν ἀπὸ τὴν ζωὴ τους, μὲ τὸ θράσος τῆς
ἀγγραμματωσύνης τους καὶ τῆς φανταστικῆς
αὐτάρκειάς τους (δὲν μᾶς χρειάζεται ὁ Θεός).
Παρ' ὅλον ὅτι, κάθε μέρα, βλέπουμε πόσο μᾶς
χρειάζεται ὁ Θεὸς καὶ διαπιστώνουμε τὴν
ζωντανὴ παρουσία του στὴ ζωὴ μας.

Χωρὶς πίστι, λοιπόν, καὶ χωρὶς ἰδανικά,
βαδίζει ἕνα μεγάλο μέρος τῆς νεολαίας μας.
Καὶ ὄχι μόνο τῆς δικῆς μας. Μία ἔρευνα τοῦ
Γαλλικοῦ Ἐπιχειρήματος Νέας Γενιᾶς καὶ
Ἀθλητισμοῦ, ἀπεκάλυψε ὅτι τὸ 45% τῶν νέων
ἀπὸ 16 ἕως 24 ἐτῶν, θεωροῦν τὴν ἀστρολο-
γία ὡς ἐπιστήμη(!), τὸ 60% πιστεύει ὅτι στό-
χος τῆς ζωῆς εἶναι νὰ κερδίσουν χρήματα καὶ
τὸ 94% ὅτι εἶναι σημαντικό νὰ ξέρῃς νὰ περ-
νᾶς καλά. Παρόμοιες, δηλαδή, ἀντιλήψεις μὲ
αὐτὲς τῶν δικῶν μας νέων. Καὶ ἀσφαλῶς, τέ-
τοιες ιδέες θὰ ὑπάρχουν καὶ σὲ ἄλλες χώρες.
Πετύχαμε, λοιπόν, τὴν παγκοσμιοποίησι.

Πρέπει νὰ ἀντιδράσουμε; Καὶ μποροῦμε;
Καὶ στὰ δύο ἐρωτήματα, ἡ ἀπάντησίς μου εἶ-
ναι ἀδίστακτα ναί. Ἄρκεῖ νὰ ποῦμε τὸ «ναί»
γιὰ λογαριασμό μας καὶ ὄχι γιὰ τοὺς ἄλλους.
Πρέπει νὰ ἀντιδράσουμε ὅλοι ὅσοι βλέπουμε
τὴν τραγικὴν κατάστασι στὴν ὁποία ὀδηγού-
μεθα. Ἄν ἐθέλουμε νὰ μὴ γίνουμε σύντομα
παρελθόν.

ΠΑΝΟΡΜΙΤΗΣ

ΣΧΟΛΙΑ

Η ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ ΚΑΙ Η ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ

Στά βραδινά προγράμματα των τηλεοπτικών σταθμών περιέχεται ποικίλο διαφημιστικό υλικό για αρκετόν χρόνο ανάμεσα σε άλλα ενδιαφέροντα προγράμματα τα οποία προσελκύουν το ενδιαφέρον των τηλεθεατών. Επίσης στά κυριακάτικα φύλλα των εφημερίδων ο αναγνώστης θα δει ολοσέλιδες διαφημίσεις. Σε κεντρικούς δρόμους και πλατείες τεράστια πανώ προσελκύουν τα μάτια των διαβατών με διαφημιστικό περιεχόμενο. Αυτός ο καταγιστικός πληθωρισμός των διαφημίσεων προβληματίζει τον κάθε καταναλωτή τι να πιστέψει και τι να αποφασίσει για τις αγορές του. «Η διαφήμιση δεν ξέρουμε αν λέει πάντοτε την αλήθεια. Δεν ξέρουμε αν αυτό που μάς δείχνει είναι ακριβό ή φθινό. Η διαφήμιση μπορεί να μάς τρελάνει γιατί μάς κάνει να νομίζουμε ότι χρειαζόμαστε τα πράγματα που βλέπουμε κάθε ημέρα στην τηλεόραση. Έτσι όμως σπαταλούμε τα λεφτά μας σε πράγματα που δεν θέλουμε και δεν έχουμε ανάγκη πραγματικά». Αυτή είναι η κρίση ενός παιδιού μαθητού της δευτέρας δημοτικού, η οποία είναι καταχωρημένη στο λεύκωμα του σχολείου του. Και όμως αυτή την άπλη κρίση ενός παιδιού την παραθεωρούν τα μεγάλα πλήθη των καταναλωτών τα οποία προστρέχουν στις αγορές για να πορισθούν ποικίλα αγαθά για να καλύψουν πραγματικές ή και άκρως περιττές ανάγκες.

Και μη πει κανείς ότι οι διαφημίσεις ελάχιστα επηρεάζουν το καταναλωτικό κοινό. Δεν είναι άνοητοι οι υπεύθυνοι των

επιχειρήσεων να διαθέτουν μυθώδη ποσά για διαφημιστικούς σκοπούς.

Και αυτή η διαφημιστική πρόκληση οδηγεί σε μιὰ έκρηξη του καταναλωτισμού με συνέπεια την σπατάλη του φυσικού πλούτου, απαραίτητου και για τις επόμενες γενεές που ακολουθούν.

Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΕΙΚΟΝΑ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

Σε ρεπορτάζ κυριακάτικου φύλλου ήμερήσιας εφημερίδας γίνεται λόγος για την κατάσταση, στην οποία εύρισκονται οι κεντρικότερες πλατείες της Αθήνας, για την εικόνα την θλιβερή την οποία παρουσιάζουν ημέρα και νύχτα με την παρουσία περιθωριακών ατόμων άλλοδαπής κυρίως προελεύσεως.

Στους χώρους αυτούς η διακίνηση και η χρήση ναρκωτικών ξεκινά με το πρώτο φως της ημέρας, με συνέπεια οι πάλοι ποτέ όμορφες αστικές πλατείες έχουν εγκαταλειφθεί από τους «παλαιούς» κατοίκους για να μεταμορφωθούν σε γκέτο μεταναστών παρανόμων ή μή. Τι και αν σε πολλές περιπτώσεις δαπανήθηκαν υπέρογκα ποσά για την ανάπλαση των χώρων αυτών; Σήμερα ελάχιστοι παλαιοί κάτοικοι έχουν απομείνει στις παρυφές των και οι καταστηματαρχές που διατηρούν εκεί στά μαγαζιά των διερωτώνται ποιόν συμφέρει η υποδάθμιση της περιοχής των.

Η Αθήνα που ξεχώριζε πριν από μερικές δεκαετίες για το ήρεμο κλίμα και το πολιτισμένο περιβάλλον από τις άλλες ευρωπαϊκές μεγαλουπόλεις, όπου κυριαρχούσε η αναρχία και ο σοδομισμός, άκο-

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΚΑΤΑΠΤΩΣΗ

Ἀξιότιμε κύριε Διευθυντά,

Ἡ σύγχρονη ἑλληνικὴ πεζογραφία, ὅπως διαπιστώνουν ἔγκυροι κριτικοὶ λογοτεχνίας, ἔχει ἐγκλωβιστεῖ σήμερα στὴ δίνη τοῦ σεξισμού. Τὰ περισσότερα μυθιστορήματα καὶ διηγήματα εἶναι γεμᾶτα ἀπὸ χυδαιολογίες καὶ βωμολοχίες. Περιέχουν εἰκόνες βρωμιάς καὶ ντροπῆς, σὲ τέτοιο μάλιστα σημεῖο, ὥστε ὁ μέσος ἀναγνώστης νὰ νιώθει ἀπογοήτευση καὶ θλίψη γιὰ τὸ πνευματικὸ ἐπίπεδο πολλῶν «συγγραφέων».

Οἱ «ἥρωες» τῶν ἔργων τους εἶναι συχνὰ πρόσωπα ἀνεργάτιστα, γεμᾶτα πάθη καὶ «ιδιαιτερότητες», χωρὶς καμιά ἠθικὴ ἀναστολή. Κινοῦνται στὴν παρανομία, τὴν ἀνηθικότητα, τὴν ἀπιστία. Ἀμοραλιστές, δὲν ἔχουν κανένα σεβασμὸ στὴν οἰκογένεια, τίς ἀξίες τῆς ζωῆς, τὴν ὀρθόδοξη πίστη. Ζοῦν σ' ἓνα κλίμα σκοτεινὸ, γεμάτοι κατάθλιψη, ἀπογοήτευση, ἀπελπισία.

Γιὰ τοῦ λόγου τὸ ἀληθὲς θὰ ἀναφέρω μία μόνο περίπτωση. Πρόκειται γιὰ τὴ συνέντευξη ποὺ ἔδωσε στὴν ἐφημερίδα «Ἐλεύθερος Τύπος» (30-5-2008) ἡ συγγραφέας Β.Τ. Ἀπαντώντας στὴν ἐρώτηση τί περιλαμβάνει τὸ νέο της βιβλίο, εἶπε: «Εἶναι ἔντεκα διηγήματα ποὺ περιγράφουν ἔντονες καταστάσεις, στὶς ὁποῖες πρωταγωνιστοῦν ιδιαίτεροι ἥρωες». Μὲ εἰλικρίνεια ὁμολόγησε ποιοὶ εἶναι αὐτοὶ οἱ «ἥρωες»: «Εἶναι ψυχοπαθεῖς, ἀπεγνωσμένοι ἐραστές, παιχνίδια ποὺ ζωντανεύουν, ὅταν κλείνει ἡ πόρτα, πόρνες, παράξενα πλάσματα ἐνὸς τσίρκου, ἀκόμα καὶ ὁ διάβολος «παρελαύνει» στὶς σελίδες τοῦ βιβλίου μου».

Χρειαζόνται σχόλια;

Μὲ ἐξαιρετικὴ τιμὴ
Γ. Δ. ΚΟΥΒΕΛΑΣ
Καλαμάτα

λουθεῖ δυστυχῶς τὸ παράδειγμά των καὶ ὁ εἰσαγόμενος κακῆς ποιότητος τουρισμὸς μετέβαλαν σὲ σύντομο χρόνο τὴν εἰκόνα τῆς πόλεως. Ἡ ἀστυνομία μὲ ὑποτονικὲς μᾶλλον ἐνέργειες προσπαθεῖ νὰ μετριάσει τίς δυσμενεῖς αὐτὲς ἐντυπώσεις.

Καὶ ἀπὸ ὅσο μπορεῖ κανεὶς νὰ προβλέψει δὲν διαφαίνεται κάποια προοπτικὴ γιὰ νὰ ἀλλάξουν τὰ πράγματα. Βέβαια ἀνεκαθεν ὑπῆρχαν αὐτὲς οἱ ἀντιθέσεις στὶς ἀνθρώπινες κοινωνίες, ὅμως ἡ διάγνωση τοῦ

κακοῦ στὶς ἡμέρες μας ἀλλάζει τὸν τόνο γιὰ τὸ τί εἶναι ἡ σημερινὴ πρωτεύουσα τοῦ κράτους. Ἐκεῖνο ποὺ ἔχει νὰ εὐχηθεῖ κανεὶς εἶναι ὅπως ἡ οἰκογένεια, τὸ σχολεῖο, ἡ Ἐκκλησία θωρακίσουν μὲ ὑγιεῖς ἀντιλήψεις τὰ νέα παιδιά, ὥστε νὰ μὴ παρασυροῦν ἀπὸ τίς εἰκόνας αὐτὲς καὶ ὀδηγηθοῦν σὲ ὀλέθριους δρόμους.

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ΣΥΣΤΡΑΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Τουλάχιστον 20 νέες υποθέσεις έθιμου στο Διαδίκτυο, παιδικής πορνογραφίας και υποβοηθούμενης αυτοκτονίας αντιμετωπίζει καθημερινά το Τμήμα Δίωξης Ηλεκτρονικού Έγκλήματος της Ελληνικής Αστυνομίας. Τελευταίο περιστατικό (τουλάχιστον όταν γραφόταν αυτές οι γραμμές) ή σύλληψη την 8^η Οκτωβρίου δύο ακόμη ατόμων με την κατηγορία της έμπλοκης σε κύκλωμα διακίνησης υλικού παιδικής πορνογραφίας στο Διαδίκτυο, στα πλαίσια της επίχειρησης Καρουσέλ που βρίσκεται σε εξέλιξη από τις αρχές του 2008 σε 75 χώρες του κόσμου.

Όμως η αντιμετώπιση των αρνητικών επιπτώσεων από την κακή χρήση του Διαδικτύου δεν μπορεί να είναι πια αντικείμενο απασχόλησης μόνο των διωκτικών αρχών. Τα μεγέθη του ηλεκτρονικού εγκλήματος, ιδιαίτερα κατά των παιδιών, είναι πλέον τόσο εφιαλτικά μεγάλα, που απαιτούν τη συστράτευση όλων μας, ιδίως των γονέων και των εκπαιδευτικών. Αλλά συστράτευση και άγνοια δεν πάνε μαζί. Το Διαδίκτυο χρειάζεται εκπαίδευση, ή όποια τώρα προσφέρεται δωρεάν!

Ξεκίνησε λοιπόν η υλοποίηση του προγράμματος «Γονείς.gr», που αποτελεί προϊόν της συνεργασίας των υπουργείων Έθνικης Παιδείας και Θρησκευμάτων, και Οικονομίας και Οικονομικών, στα πλαίσια της Ψηφιακής Στρατηγικής. Το πρόγραμμα απευθύνεται σε όλους τους γονείς των μαθητών των Γυμνασίων (δημοσίων και ιδιωτικών) και τους προσφέρει εκπαίδευση στο Διαδίκτυο με δωρεάν

μαθήματα στο σπίτι από ειδικούς εκπαιδευτές!

Μόνη προϋπόθεση είναι οι γονείς να διαθέτουν στο σπίτι ηλεκτρονικό υπολογιστή με σύνδεση στο Διαδίκτυο. Κατά την εκπαίδευση αυτή οι γονείς θα μάθουν να χρησιμοποιούν το Διαδίκτυο και να εξοικειωθούν με αυτό, καθώς και να αναζητούν πληροφορίες στον Παγκόσμιο Ίστό (*World Wide Web*).

Παράλληλα οι εκπαιδευτές θα δώσουν ιδιαίτερη έμφαση στην ενημέρωση των γονέων για την ασφαλή χρήση του Διαδικτύου, τους κινδύνους που έλλοχεύουν για τα παιδιά τους και τις δυνατότητες προφύλαξης των παιδιών από το ακατάλληλο περιεχόμενο ιστοσελίδων. Επιπλέον, θα τους ενημερώσουν για τις εκπαιδευτικές υπηρεσίες που αφορούν παιδιά του Γυμνασίου και μπορούν να βρουν στο Διαδίκτυο, και ειδικότερα στη Δικτυακή Πύλη του Πανελληνίου Σχολικού Δικτύου *students.sch.gr*.

Κάθε Γυμνάσιο θα συλλέξει συμπληρωμένες φόρμες εκδήλωσης ενδιαφέροντος από τους γονείς των μαθητών. Κατόπιν οι γονείς θα ενημερωθούν για τη διαδικασία συμμετοχής τους και θα παραλάβουν τον Μοναδικό Προσωπικό Κωδικό της Εκπαιδευσεώς τους στο Διαδίκτυο, που θα ξεκινήσει άμεσα από εξειδικευμένους εκπαιδευτές.

Στο Διαδίκτυο και στα 600 δισεκατομμύρια ιστοσελίδων του προστέθηκε από τις αρχές Οκτωβρίου μια νέα διεύθυνση: *www.xee.gr*, ή επίσημη ιστοσελίδα της Χριστιανικής Ενώσεως Έπιστημόνων. Σ'

αὐτὴν οἱ ἐπισκέπτες τῆς θὰ συναντήσουν πληροφορίες γιὰ τὴν ἱστορία, τὶς δραστηριότητες, τὶς ἐκδηλώσεις καὶ τὶς θέσεις τῆς Ἐνώσεως. Παράλληλα, θὰ μποροῦν νὰ διαβάσουν ἠλεκτρονικὰ πλέον τὴν «Ἐπικοινωνία» καὶ σύντομα τὸ περιοδικὸ «Ἀκτῖνες», ἐνῶ ὅσοι δὲν γνωρίζουν ἐλληνικά, θὰ μποροῦν νὰ ἐνημερωθοῦν ἀπὸ τὸ ἀγγλικὸ παράρτημα τῆς ἱστοσελίδας.

Τὴν εὐθύνη λειτουργίας τῆς ἱστοσελίδας ἔχει ὁ Τομέας Ἐπικοινωνίας τῆς ΧΕΕ, ὁ ὁποῖος μὲ τὶς κατευθύνσεις τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐνώσεως, φιλοδοξεῖ νὰ ἀναδείξει τὴν ἱστοσελίδα www.xee.gr σὲ μιὰ λιτή, μεστή καὶ ζωντανὴ πνευματικὴ παρουσία στὸ Διαδίκτυο.

ΜΑΚΗΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΥ ΚΑΚΟΥ

Ἡ ΤΟΥ ΚΑΛΟΥ;

Τὰ μέσα ἐνημερώσεως ὄχι μόνον ἀρέσκονται στὰ σκάνδαλα, ἀλλὰ πολλὲς φορές τὰ «δημιουργοῦν». Τὸ τρίπτυχο τοῦ «κίτρινου τύπου» εἶναι: σέξ, αἷμα καὶ σκάνδαλα. Μὲ αὐτὰ γεμίζουν σελίδες ἐπὶ σελίδων τῶν ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν καὶ ἀτελείωτες ὥρες στὸ ραδιόφωνο καὶ στὴν τηλεόρασι. Ἡ σκανδαλογία γίνεται πηγὴ μεγάλων ἐσόδων ἀπὸ μερίδα τοῦ Τύπου, ἐπειδὴ τὸ κοινὸ ἐκπαιδεύεται καὶ καθοδηγεῖται νὰ «κρυφοκοιτάξῃ ἀπὸ τὴν κλειδαρότρυπα».

Τὴν περίοδο κατὰ τὴν ὁποία ξεσποῦν (πραγματικὰ ἢ κατασκευασμένα) σκάνδαλα στὸν χῶρο τῆς Ἐκκλησίας, ὠρισμένοι δημοσιογράφοι καὶ δημοσιολογοῦντες παίρνουν ἀφορμὴ γιὰ νὰ ἐμέσουν κατὰ τῆς Ἐκκλησίας, νὰ λοιδορήσουν τὴν χριστιανικὴ πίστι, νὰ βλασφημήσουν κατὰ τοῦ προσώπου τοῦ ἀναμαρτήτου καὶ ἀνευθύνου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τὰ ἄρθρα, τὰ δημοσιεύματα καὶ οἱ ἐκπομπὲς περιέχουν

μεγάλῃ προκατάληψι, πολλὴ χολὴ καὶ δριμεῖα ἐπίθεσι κατὰ τῶν θεσμῶν καὶ τῶν προσώπων τῆς πίστεώς μας.

Ἐκπληξί γι' αὐτὸ ἀποτελοῦν φωτινὲς ἐξαιρέσεις δημοσιογράφων, οἱ ὁποῖοι μποροῦν καὶ διακρίνουν τοὺς θεσμοὺς ἀπὸ τὰ πρόσωπα, ποὺ τοὺς ὑλοποιοῦν καὶ ἐκπροσωποῦν. Μέσα στὸν κατακλυσμὸ τῶν δημοσιευμάτων καὶ ἐκπομπῶν γιὰ τὸ «σκάνδαλο» ἀγιορειτικῆς Μονῆς ξεχώρισαν ἀκόμα δημοσιεύματα, ποὺ ὑπενθυμίζουν τὴν φωτινὴ ὄψι τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ πρῶτο εἶναι σχόλιο τοῦ λογοτέχνου κ. Θανάση Νιάρχου, συνεκδότου τοῦ περιοδικοῦ *Ἡ Λέξη*, στὴν ἐφημερίδα *Τὰ Νέα* (25.9.2008). Ἐκεῖ, μεταξὺ ἄλλων, σημειώνει: «Τὸ Ἅγιον Ὄρος (μαζί, ἂν ἐπιμένετε, μὲ τὰ σκάνδαλα ποὺ ἔχουν συμβεῖ καὶ ἐνδέχεται νὰ ἀγνοοῦμε) εἶναι ἐπίσης τὰ ἑκατομμύρια ὥρες προσευχῆς τῶν μοναχῶν ποὺ τὰ κόκαλά τους ἀσπρίζουν στὰ ὀστεοφυλάκια, ἐνῶ ἀνώνυμοι παρέμεναν καὶ τὰ χρόνια ποὺ ἀσκοῦνταν καὶ προσεύχονταν».

Τὸ δεύτερο εἶναι ἓνα ὀλοσέλιδο ἀφιέρωμα τῆς ἐφημερίδας *Ἡ Καθημερινή* (27.9.2008) γιὰ τὴν δρᾶσι δύο ἀγαθῶν καὶ ἀπλῶν λευιτῶν, οἱ ὁποῖοι χρόνια τώρα διακονοῦν τὸν ἀνθρώπινο πόνο: ὁ μὲν πρῶτος μὲ τὴν μέριμνα γιὰ τοὺς φυλακισμένους, ὁ δὲ δεύτερος μὲ τὴν συμπαράστασι καὶ ἐξυπηρέτησι τῶν σωματικῶν καὶ πνευματικῶν ἀναγκῶν τῶν ἀσθενῶν στὸ Ἴπποκράτειο Νοσοκομεῖο τῶν Ἀθηνῶν. Ἀντιγράφουμε ὠρισμένα ἀποσπάσματα: «2,6 ἑκατ. εὐρὼ γιὰ τὴν ἀποφυλάκιση 11.000 μικροποινιτῶν ἄπορων κρατουμένων, ἀλλὰ καὶ γιὰ ὀφειλῆς φυγόποινων ἔχει διαθέσει τὰ τελευταῖα 30 χρόνια ὁ 77 χρόνος ἀρχιμανδρίτης (π. Γερόσιος), μὲ ὄχημα τὴ «Διακονία Ἀποφυλακίσεως ἀπόρων Κρατουμένων καὶ Φυγοποιῶν»». «Μία φράση ἀκολουθεῖ καθημε-

ρινά τὸν πατέρα Βασίλειο καὶ τοῦ δίνει κουράγιο νὰ συνεχίσει τὴν προσπάθεια παρὰ τὶς μεγάλες οικονομικὲς δυσκολίες τοῦ προγράμματος. “Θὰ ξανάρθεις”; Αὐτὴ ἡ γεμάτη προσημονία ἐρώτηση τῶν μικρῶν ἀσθενῶν, τὸ χαμόγελο καὶ ἡ ἀγκαλιά τους τὸν συνοδεύει σὲ κάθε του βῆμα. Ὑπάρχει καὶ κάτι ἀκόμα πιὸ παρήγορο. “Νὰ βλέπεις τὴν ὑγεία τῶν ἀσθενῶν νὰ βελτιώνεται μέρα μὲ τὴ μέρα, ὅταν ἡ ψυχολογία τους εἶναι θετική, ὅταν ἔχουν παρῆρα. Εὐτυχῶς καθημερινά, ἀλλὰ καὶ τὰ Σαββατοκύριακα, ὑπάρχει συνεχῆς συντροφία καὶ φροντίδα τῶν ἀσθενῶν ἀπὸ τοὺς ἐθελοντές, ἀπὸ τὶς 11 τὸ πρωῖ μέχρι τὶς 8 τὸ βράδυ, καθὼς ὁ κάθε ἐθελοντὴς κάνει μιὰ τρίωρη βάρδια δύο φορὲς τὴν ἑβδομάδα”, συμπληρώνει».

Τὰ πρόσωπα αὐτὰ μπορεῖ νὰ εἶναι γνωστὰ στὸν ἐκκλησιαστικὸ χῶρο, ἀλλὰ ἡ προβολὴ τους ἀπὸ μία μεγάλη πολιτικὴ (κοσμικὴ) ἐφημερίδα τὰ καθιστᾷ γνωστὰ καὶ σὲ ἀνθρώπους ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας. Εἶναι, μάλιστα, αὐτὴ ἡ καλύτερα ἀπάντησις γιὰ τὸ τί κάνει σήμερα ἡ Ἐκκλησία γιὰ τὰ προβλήματα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς κοινωνίας.

Ἡ ἱστορία (παλαιὰ καὶ πρόσφατος) τοῦ κοινωνικοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ τῶν ἑτεροδόξων χριστιανικῶν κοινοτήτων στὸ ἐξωτερικό, εἶναι ἀπαραίτητο νὰ γνωστοποιεῖται καὶ νὰ κοινοποιεῖται σὲ ὅσο τὸ δυνατὸν μεγαλύτερο

κύκλο ἀνθρώπων. Γιατὶ ἔτσι ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ἡ πίστις στὸν Ἰησοῦ Χριστὸ ἐμπνέουν καὶ καθοδηγοῦν κάποιες ἁγιασμένες ψυχὲς νὰ ὑπηρετοῦν τὸν συνάνθρωπό τους, ἀκόμη καὶ στὴν ἐποχὴ μας, μιὰ ἐποχὴ ὅπου ἔχει ψυγὴ ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν (Πρβλ. *Ματθ.* 24: 12).

Αὐτὴ ἡ προβολὴ τοῦ κοινωνικοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἔρχεται σὲ ἀντίθεσι μὲ τὸν λόγο τοῦ Κυρίου μας: «**μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἡ δεξιὰ σου**» (*Ματθ.* 6: 3), γιατί δὲν γίνεται ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς ἀποτρογούς τῶν θεαρέστων πράξεων, ἀλλὰ ἀπὸ τοὺς ἀποδέκτες τῆς προσφορᾶς καὶ διακονίας τους. Καὶ ὅσο περισσότερο οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἀπὸ ταπεινοφροσύνη καὶ συστολὴ κρύπτουν τὰ καλὰ τους ἔργα, τόσο ὁ Θεὸς τὰ φανερῶνει στοὺς ἀνθρώπους γιὰ νὰ δοξάζεται δι' αὐτῶν τὸ ἅγιο ὄνομά Του. Γι' αὐτὸ ἡ Ἐκκλησία δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ διαφήμισι τοῦ κοινωνικοῦ καὶ ποιμαντικοῦ ἔργου της, γιατί οὐδεὶς μπορεῖ νὰ γνωρίζῃ καὶ νὰ παρουσιάσῃ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐνεργείας τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ στὶς ψυχὲς τῶν διακονουμένων καὶ εὐεργετουμένων ἀπὸ τοὺς πιστοὺς τηρητὲς τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ, τοὺς ἐργάτες τοῦ ἀμπελῶνος Του, κληρικοὺς καὶ λαϊκοὺς. Αὐτοὶ μὲ τὴν ζωὴ τους θέτουν ἀπλῶς τὸ φῶς «**ἐπὶ τὴν λυχνίαν, καὶ λάμπει πᾶσιν τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ**» (*Ματθ.* 5: 15).

ΙΩΑΝ. Κ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

«AKTINES». Μηνιαῖον περιοδικόν. Κυκλοφορεῖ τὴν 1ην ἐκάστου μηνός. Ἰδιοκτήτης: «Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἀκτίνες», ὁδὸς Καρύτση 14, 105 61 Ἀθήναι, Τηλ. 3235-023. Ἐκδότης καὶ Διευθυντὴς Συντάξεως: Γεώργιος Δ. Γιατρίδης, Παρθενῶνος 26, 117 42 Ἀθήναι. Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Θεόδωρος Γ. Δούρος, Ἰπποκράτους 189, 114 72 Ἀθήναι. Τιμὴ τεύχους € 1,20. Ἐτησίᾳ συνδρομὴ, ἐσωτερικοῦ € 12, ἐξωτερικοῦ € 30. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐπιφυλάσσει εἰς ἑαυτὴν τὸ δικαίωμα νὰ μὴ δημοσιεύῃ ἢ νὰ συντέμνῃ κατὰ τὴν κρίσιν τῆς οἰονδηποτε χειρόγραφον. Χειρόγραφα δημοσιευόμενα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται. Ἀναγγελία ἐντύπων ἐν γένει καὶ βιβλιοκρισίαι δὲν δημοσιεύονται. ΚΩΔΙΚΟΣ: 1692.

Τόπος ἐκδόσεως Ἀθήναι, Νοέμβριος 2008

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΩΝ
ΣΩΜΑΤΕΙΩΝ «Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΑΥΛΟΣ»

55
ΧΡΟΝΙΑ
ΣΤΟ ΚΕΛΛΙ ΤΗΣ
ΦΥΛΑΚΙΣΜΕΝΗΣ

Ἐπιμέλεια: Ἀναστασίας Α. Παπακωνσταντίνου - Μαλάμη

Πρόλογος τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν
καὶ πάσης Ἑλλάδος κ.κ. Χριστοδοῦλου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
«Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

Ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός»
Καρότση 14 - 105 61 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 210 3221 283

ΑΠΟ ΤΙΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»
ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Δρος ΦΙΛΟΛΑΟΥ ΔΗΜ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΠΙΣΤΗ ΚΑΙ ΖΩΗ

ΤΡΙΛΟΓΙΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΩΝ

1ος ΚΥΚΛΟΣ

(ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΥ ΘΕΣΜΟΥ)

**ΕΚΔΟΣΕΙΣ
«Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»**

Έκδόσεις «Η Δαμασκός»
Καρότη 14 - 105 61 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 210 3221 283